

तामाङ भाषा र नेपाली भाषाको व्यतिरेकी अध्ययन

शोधार्थी

रश्मिता तामाङ

क्याम्पस क्रमाङ्क : ३ (२०६८/०६९)

दोस्रो वर्षको परीक्षा क्रमाङ्क - २१८००५९

त्रि.वि. दर्ता नं. ९-२-२१८-२३७-२००६

नेपाली शिक्षा विषयमा स्नातकोत्तर उपाधिका लागि प्रस्तुत शोधपत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

शिक्षाशास्त्र सङ्काय

जनता बहुमुखी क्याम्पस

नेपाली शिक्षा विभाग

इटहरी, सुनसरी

वि.सं. २०७२/इ.सं. २०१५

प्रतिबद्धता पत्र

प्रस्तुत शोधपत्र मेरो मौलिक अनुसन्धान हो । शोधपत्र अन्य कुनै पनि उपाधि वा प्रयोजनका लागि प्रस्तुत गरिएको छैन । यस्तो गरिएको थाहा भएमा नियम अनुसार गरिने जुनसुकै प्रक्रिया मेरा लागि मान्य हुने प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दछु ।

शोधार्थी

रश्मिता तामाङ

जनता बहुमुखी क्याम्पस

इटहरी, सुनसरी

जनता बहुमुखी क्याम्पस

०२५ - ५८९३००
५८००६४

इटहरी, सुनसरी

स्थापित : २०४५

(त्रिभुवन विश्वविद्यालय र उ. मा. शि. परिषदबाट सम्बन्धन प्राप्त)
विज्ञान, व्यवस्थापन, मानविकी तथा शिक्षाशास्त्र सङ्काय

प.सं.
च.नं.

मिति २०७२/ /

शोध निर्देशकको मन्तव्य

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्काय, स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्ष नेपाली भाषा शिक्षा विभागका छात्रा श्री रश्मिता तामाङले तामाङ भाषा र नेपाली भाषाको व्यतिरेकी अध्ययन शीर्षकको शोधपत्र मेरा निर्देशनमा तयार पार्नु भएको हो । कठिन मेहनत र लगनशीलताका साथ तयार पारिएको प्रस्तुत शोधकार्यको मूल्याङ्कनका लागि विभाग समक्ष सिफारिस गर्दछु ।

.....

उप.प्रा. मदनराज बराल

(शोध निर्देशक/विभागीय प्रमुख)

जनता बहुमुखी क्याम्पस, इटहरी

नेपाली भाषा शिक्षा विभाग

मिति : २०७२/ / गते

कृतज्ञता ज्ञापन

प्रस्तुत शोधपत्र त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्काय नेपाली भाषा शिक्षा विभाग स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्षको नेपा.शि. ५९८ को प्रयोजनका लागि तयार गरिएको यो शोधकार्य मैले आदरणीय गुरू तथा शोध निर्देशक श्री मदनराज बरालज्यूको निर्देशनमा तयार पारेकी हुँ । आफ्ना समस्या र बाध्यतालाई पन्छाएर शोधपत्रको अन्तिम स्वरूप दिने समयसम्म आवश्यक सल्लाह, सुझाव, प्रेरणा, सहयोग र कुशल निर्देशन प्रदान गरी शोधपत्रलाई परिष्कार र परिमार्जन गरिदिनुभएकोमा सर्वप्रथम उहाँप्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । साथसाथै समयमै शोधप्रस्ताव स्वीकृत गरी कार्य थालनी गर्न सहयोग पुऱ्याउने नेपाली शिक्षा विभागप्रति पनि आभार प्रकट गर्दछु ।

प्रस्तुत अध्ययन कार्य सम्पन्न गर्दा तयार पारिएका प्रश्नावली फारम भरी महत्त्वपूर्ण सहयोग गर्ने सम्पूर्ण तामाङ मातृभाषी शिक्षक, बुद्धिजिवी, समाजसेवी तथा गृहिणी आमा, बुबा तथा दाजु, दिदीहरूलाई पनि म कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । साथै शोधपत्र अध्ययनको सिलसिलामा कतिपय विषयवस्तुको सन्दर्भ सामग्री उपलब्ध गराएर सहयोग गर्नुहुने दिदी शान्ति माया तामाङ र मिश्री माया तामाङप्रति पनि अत्यन्तै आभारी छु । टेलिफोन अन्तवार्ताका माध्यमबाट तामाङ भाषासम्बन्धी उत्साह, सल्लाह, सुझाव दिई आवश्यक सहयोग गर्नुहुने भाषाविद् अमृत योजन-तामाङ प्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

अन्त्यमा यस शोधपत्र कम्प्युटर टङ्कणमा सहयोग पुऱ्याउने क्यानभास कम्प्युनिकेसन इटहरी-१, बी.पी. चौकका प्रो. सन्तोष रायमाभीलाई हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छु । साथै समुचित मूल्याङ्कनका लागि यो शोधपत्र नेपाली भाषा शिक्षा विभागको मूल्याङ्कन समिति समक्ष पेस गर्दछु ।

शोधार्थी

रश्मिता तामाङ

शोधसार

प्रस्तुत अध्ययनको शीर्षक **तामाङ भाषा र नेपाली भाषाको व्यतिरेकी अध्ययन** रहेको छ । यस अध्ययनको उद्देश्य तामाङ र नेपाली भाषाको परिचय र वर्गीकरण गर्नु, व्याकरणिक कोटिका आधारमा तामाङ र नेपाली भाषाका बीचमा रहेका समानता र असमानता पत्ता लगाउनु र तामाङ मातृभाषी वक्ताले नेपाली भाषा दोस्रो भाषाका रूपमा सिक्दा गर्ने सम्भाव्य त्रुटिहरू पत्ता लगाउनु रहेको छ । यस अध्ययनमा क्षेत्रअध्ययन विधि, शोधपुछ विधि, छलफल विधि र पुस्तकालयीय अध्ययन विधिमाफत सूचना सङ्कलन गरिएको छ । यसका लागि तामाङ भाषा सम्बन्धी प्रश्नावली फारमहरू तयार पारी सुनसरी जिल्ला अन्तर्गत इटहरी उप-महानगरपालिका वार्ड नं. २, ३, ४ र २४ का तीस जना तामाङ मातृभाषी वक्ताहरूलाई नमुना छनोट गरी प्राप्त जानकारी तथा प्रतिक्रियाको आधारमा व्याख्या विश्लेषण गरिएको छ ।

यसरी विश्लेषण गर्दा लिङ्गको आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन गर्दा तामाङ भाषामा क्रियापद परिवर्तन नहुने तर नेपाली भाषामा क्रियापद परिवर्तन हुन्छ । त्यसैगरी वचनका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन गर्दा तामाङ भाषामा कर्ता र क्रियापद, विश्लेषण र विशेष्य, भेदक र भेद्यलाई वचनले प्रभाव नपारेको तर नेपाली भाषामा भने पूर्ण रूपमा प्रभाव पारेको पाइन्छ । पुरुषका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन गर्दा तामाङ भाषामा कर्ता र क्रियापदलाई प्रभाव नपारेको तर नेपाली भाषामा चाहिँ पुरुषले प्रभाव पारेको देखिन्छ । त्यसैगरी कालका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन गर्दा तामाङ भाषामा कालगत सङ्गति रहेको देखिँदैन भने नेपाली भाषामा कालगत सङ्गति रहेको देखिन्छ । पक्षका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन गर्दा तामाङ र नेपाली दुवै भाषामा कालको पक्षगत भिन्नता रहेको पाइन्छ । भावका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन गर्दा तामाङ र नेपाली दुवै भाषामा भावको भिन्नता रहेको पाइन्छ । आदरका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन गर्दा तामाङ र नेपाली भाषामा सम्मान तथा आदरमा पूर्णरूपमा भिन्नता पाइन्छ । त्यस्तैगरी अन्त्यमा ध्रुवीयताका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन गर्दा तामाङ र नेपाली भाषामा ध्रुवीयताको भिन्नता रहेको यस अध्ययनमा देखिएको छ ।

विषयसूची

	पृष्ठ
अध्याय एक : परिचय	१-४
पृष्ठभूमि	१
समस्या कथन	२
अध्ययनको औचित्य र महत्व	२
अध्ययनको उद्देश्य	३
अध्ययनको प्राक्कल्पना	३
अध्ययनको परिसीमा	३
पारिभाषिक शब्द	४
अध्याय दुई : पूर्वकार्यको समीक्षा तथा धारणात्मक संरचना	५-८
पूर्वकार्यको समीक्षा	५
पूर्वकार्यको उपयोगिता/कार्यन्वयन	६
सैद्धान्तिक/धारणात्मक संरचना	७
व्यतिरेकी विश्लेषणको परिचय	७
अध्याय तीन : अध्ययनको प्रक्रिया/विधि	९-११
अध्ययनको संरचना	९
जनसङ्ख्या र नमुना	९
नमुना छनौट प्रक्रिया	९
तथ्याङ्क सङ्कलनका साधन	९
तथ्याङ्क सङ्कलन प्रक्रिया	१०
तथ्याङ्क विश्लेषण र व्याख्या प्रक्रिया	११
सारांश	११

अध्याय चार : परिणाम र छलफल	१२-५४
तामाङ भाषाको परिचय र वर्गीकरण	१२
नेपाली भाषाको परिचय	१५
लिङ्गका आधारमा तामाङ र नेपालीभाषाको व्यतिरेकी अध्ययन	१७
कर्ता र क्रियापदको सङ्गतिगत सम्भाव्य त्रुटि	१९
विशेषण र विशेष्य बीच व्यतिरेक	१९
विशेषण र विशेष्यको सङ्गतिगत सम्भाव्य त्रुटि	२१
भेदक र भेदबीच व्यतिरेक	२१
भेदक र भेदको सङ्गतिमा सम्भाव्य त्रुटि	२३
निष्कर्ष	२३
वचनका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन	२४
कर्ता र क्रियापदको सङ्गतिगत सम्भाव्य त्रुटिहरू	२६
विशेषण र विशेष्यको सङ्गतिगत सम्भाव्य त्रुटि	२८
भेदक र भेदबीच सङ्गतिगत सम्भाव्य त्रुटि	३०
निष्कर्ष	३०
पुरुषका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन	३१
पुरुषका आधारमा कर्ता र क्रियापदको सङ्गतिगत सम्भाव्य त्रुटि	३२
निष्कर्ष	३३
कालका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन	३३
कालको सङ्गतिगत सम्भाव्य त्रुटि	३५
निष्कर्ष	३६
पक्षका आधारमा तामाङ र नेपाली भाषा बीच व्यतिरेकी विश्लेषण/अध्ययन	३६
अपूर्ण पक्षको सङ्गतिगत सम्भाव्य त्रुटि	३८
पूर्ण पक्षको सङ्गतिगत सम्भाव्य त्रुटि	४०

अभ्यस्त भूतको सङ्गतिगत सम्भाव्य त्रुटि	४१
अज्ञात भूतकालको सङ्गतिगत सम्भाव्य त्रुटि	४२
निष्कर्ष	४३
आदरका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन	४३
आदरको सङ्गतिगत सम्भाव्य त्रुटि	४६
निष्कर्ष	४६
भावका आधारमा तामाङ र नेपाली भाषाबीच व्यतिरेकी अध्ययन	४६
इच्छार्थ भावको सङ्गतिमा सम्भाव्य त्रुटि	४७
आज्ञार्थ भावको सङ्गतिगत सम्भाव्य त्रुटि	४८
सम्भावनार्थ भावको सङ्गतिगत सम्भाव्य त्रुटि	४९
सङ्केतार्थ भावको सङ्गतिगत सम्भाव्य त्रुटि	५०
निष्कर्ष	५१
ध्रुवीयता (करण र अकरण) का आधारमा तामाङ र नेपाली भाषाबीच व्यतिरेकी अध्ययन	५१
निष्कर्ष	५२
छलफल/व्याख्या	५२
अध्याय पाँच : सारांश/निष्कर्ष	५५-५९
उपयोगिता/कार्यान्वयन	५७
नीतिगत तह	५७
कार्यान्वयन तह	५७
आगामी अनुसन्धानका लागि सम्भावित शीर्षकहरू	५८
सुभाष	५९
सन्दर्भग्रन्थ सूची	६०
परिशिष्ट	

चिह्न सूची

चिह्न	अर्थ
,	अल्पविराम
‘ ’	उद्धरण चिह्न
()	कोष्ठक चिह्न / गौण सङ्केत
-	निर्देशक चिह्न
	पूर्णविराम
/	विभाजक
:	विसर्ग

सङ्क्षिप्त सूची

सङ्क्षिप्त रूप	पूर्ण रूप
इसं.	ईस्वी सम्वत्
उमनपा	उप-महानगर पालिका
पृस	पृष्ठ सङ्ख्या
नेप्रप्र	नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठान
नेपाशि	नेपाली शिक्षा
विस	विक्रम सम्वत्
त्रिवि	त्रिभुवन विश्वविद्यालय

अध्याय : एक

परिचय

पृष्ठभूमि

भाषा एउटा यस्तो माध्यम हो, जसले मानवीय विचार, भावना, आवश्यकता आदिको विनिमय गर्दछ। यसको जन्म मानव समाजमा भई प्रयोग पनि मानव समाजमा नै हुने गर्दछ। त्यसैले भाषा मानवीय र सामाजिक वस्तु हो। भाषाको संरचना संसारका हरेक क्षेत्रमा भिन्न भिन्न प्रकृतिको हुन्छ। यो व्यक्ति नै पिच्छे भिन्न हुन्छ (भण्डारी र पौडेल, २०६७ : ६६)।

नेपालमा विश्वका विभिन्न भाषा परिवारमध्ये पाँच भाषा परिवारका भाषाहरू बोलिन्छन् (न्यौपाने र अन्य, २०६७ : ३२५)। जुन निम्नानुसार छन् :

१. भारोपेली परिवार
२. चिनियाँ तिब्बती परिवार/भोटबर्मेली परिवार
३. आग्नेली परिवार
४. द्रविड परिवार
५. एकल परिवार

यी भाषा परिवारहरूमध्ये भारोपेली भाषा परिवार भित्रको सबैभन्दा बढी जनसङ्ख्याले बोल्ने भाषा नेपाली र चिनियाँ तिब्बती/भोटबर्मेली परिवार भित्रको सबैभन्दा बढी जनसङ्ख्याले बोल्ने भाषा तामाङ भाषा हो। यी भाषा परिवारहरू मध्ये भारोपेली भाषा परिवारले विश्वमा सबैभन्दा बढी क्षेत्र ओगटेको र संसारका सबै क्षेत्रमा यस परिवारका वक्ताहरू छरिएर रहेको पाइन्छ (लामिछाने, २०६८:४०)। यसरी नेपाली भाषा भारोपेली भाषाको शतम् वर्गमा पर्ने आर्यइरानेली शाखाको संस्कृत, प्राकृत र अपभ्रंश हुँदै विकसित आधुनिक आर्यभाषा हो (पौडेल र खतिवडा, २०६५:१३८)। वि.सं. २०६८ को जनगणना अनुसार नेपाली मातृभाषीहरू १,१८,२६,९५३ अर्थात् ४४.६३ प्रतिशत रहेका छन् (केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग)।

त्यसैगरी नेपालको कुल भाषा सङ्ख्याको अधिकतम सङ्ख्या भोटबर्मेली अर्थात् चिनियाँ तिब्बती परिवारका भाषाहरूको देखिन्छ (शर्मा, २०७०:४६)। तामाङ भाषा भोटबर्मेली भाषा परिवार भित्रको सबैभन्दा बढी वक्ताले बोल्ने भाषा हो। नेपालमा तामाङ भाषाका वक्ताहरू वि.सं. २०५८ र २०६८ को जनगणना अनुसार क्रमशः ११,७९,१४५ अर्थात् ५.१९ प्रतिशत र १३,५३,३११ अर्थात् ५.१० प्रतिशत रहेको पाइन्छ (केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग)।

तामाङ भाषा नेपालका १२३ भाषाहरूमध्ये पाचौँ स्थानमा कायम छ । तामाङ जातिले एक आपसमा आफ्ना विचारहरू विनिमय गर्न प्रयोग गरिने मानव बोलीलाई तामाङ भाषा भनिन्छ । यसलाई तामाङ ग्योत, तामाङ काथी, तामाङ ताम वा तामाङ छ्योइ पनि भनिन्छ । विभिन्न भाषा वैज्ञानिकहरूले तामाङ भाषा लाई चिनियाँ एकाक्षरी भित्रका तीन भाषा परिवार मध्ये भोटबर्मेली, भोट हिमाली परिवार, अन्तर्गत वर्गीकरण गरेका छन् । साथै भोटबर्मेली भाषा परिवारको हिमाली शाखाको असार्वनामिकअन्तर्गत राखेको पाइन्छ (योञ्जन, २०६३ : ६३) ।

यसरी प्रस्तुत शोधकार्य तामाङ मातृभाषी वक्ताहरूलाई नेपाली भाषा सिक्न, सिकाउन, तामाङ भाषाप्रति वक्ताहरूलाई आकर्षण गर्नका साथै थप खोज अनुसन्धानका लागि मार्ग निर्देशन गर्न, तामाङ र नेपाली भाषाका बीचमा समानता र भिन्नता पत्ता लगाउन, तामाङ भाषाका पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक, पत्र पत्रिका निर्माणका लागि सहयोग पुऱ्याउनका लागि शिक्षा शास्त्र सङ्काय जब क्याम्पस, इटहरीबाट मौलिक तथा पुस्तकालयीय अध्ययन विधिबाट सम्पन्न गरिएको छ ।

समस्या कथन

प्रस्तुत शोधकार्य निम्नलिखित समस्याहरूमा केन्द्रित रहेको छ :

१. तामाङ र नेपाली भाषाको परिचय तथा वर्गीकरण के-कसरी गरिन्छ ?
२. तामाङ र नेपाली भाषाका बीचमा के-कस्ता समानता र असमानता रहेका छन् ?
३. तामाङ मातृभाषीले नेपाली भाषा दोस्रो भाषाको रूपमा सिक्दा गर्ने सम्भाव्य त्रुटिहरू के-के हुन सक्छन् ?

अध्ययनको औचित्य र महत्त्व

जुनसुकै विषय क्षेत्रमा गरिने अध्ययन तथा अनुसन्धानले कुनै खास महत्त्व र अर्थ राख्दछ । कुनै कार्यको औचित्य नभएमा अपेक्षित परिणाम पनि निस्कदैन । तसर्थ प्रस्तुत शोधकार्य नयाँ भएकाले यसको आफ्नै किसिमको महत्त्व छ ।

कुनै पनि भाषाहरू बीचको तुलनात्मक अध्ययन गर्नु भनेको त्यस भाषाका लागि आफैँ औचित्यपूर्ण कार्य मानिन्छ । प्रस्तुत शोधकार्यको शीर्षक नयाँ र आज सम्म कसैले पनि नगरिएकोले शोधकार्य आफैँमा औचित्यपूर्ण रहेको छ । प्रस्तुत अध्ययनले नेपाली भाषा र तामाङ भाषासम्बन्धी सिक्न, बुझ्न र पाठकका लागि सघाउनु, दुई भाषाहरू बीचको समानता र असमानताहरू पत्ता लगाउनु, तामाङ भाषाका पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक तथा पत्रपत्रिका निर्माणमा

सहयोग पुऱ्याउनु, तामाड भाषाका संरक्षण तथा सम्बर्द्धनमा सहयोग गर्नु, तामाड भाषाप्रति वक्ताहरूलाई आकर्षण गर्नुका साथै थप खोज अनुसन्धानका लागि मार्ग निर्देशन गर्नु, तामाड मातृभाषी वक्ताहरूलाई नेपाली भाषा दोस्रो भाषाका रूपमा सिक्न, सिकाउनका लागि महत्त्वपूर्ण भूमिका खेलेको छ। त्यसैले यस अध्ययनको औचित्य र महत्त्व रहेको छ।

अध्ययनको उद्देश्य

प्रस्तुत शोधकार्यको उद्देश्यहरू यस प्रकार रहेका छन् :

- तामाड भाषा र नेपाली भाषाको परिचय र वर्गीकरण गर्नु,
- व्याकरणिक कोटिका आधारमा तामाड भाषा र नेपाली भाषा बीचको समानता र असमानता पत्ता लगाउनु,
- तामाड मातृभाषी वक्ताले दोस्रो भाषाका रूपमा नेपाली भाषा सिकाइका क्रममा गर्ने सम्भाव्य त्रुटिहरू पत्ता लगाउनु,

अध्ययनको प्राक्कल्पना

प्रस्तुत शोधकार्य निम्नानुसारका प्राक्कल्पना निर्माण गरी अध्ययन कार्य अगाडि बढाइएको छ।

- तामाड मातृभाषी वक्तालाई नेपाली भाषा उच्चारण गर्दा समस्या हुन्छ।
- तामाड मातृभाषी वक्ताले लिङ्ग अनुसार कर्ता र क्रियापदको सङ्गति मिलाएर वाक्यगठन निर्माण गर्दा धेरै त्रुटि गर्दछन्।

अध्ययनको परिसीमा

प्रस्तुत अध्ययन निम्न लिखित सीमाक्षेत्रमा आधारित रहेर तयार पारिएको छ :

१. तामाड र नेपाली भाषाको परिचयमा सीमित रहेको,
२. शोधकार्यको क्षेत्र सुनसरी जिल्लाअन्तर्गतको इटहरी, उप-महानगरपालिका मात्र समित रहेको,

३. व्याकरणिक कोटि (लिङ्ग, बचन, पुरुष, काल, पक्ष, भाव, आदर, ध्रुवीयता) का आधारमा तामाङ र नेपाली भाषा बीचमा व्यतिरेक गर्ने कार्यमा सीमित रहेको,
४. तामाङ मातृभाषी वक्ताले नेपाली भाषा सिक्दा गर्न सक्ने सम्भावित त्रुटिहरूमा सीमित रहेको छ ।

पारिभाषिक शब्द

अनुसन्धान	-	नयाँ कुराको खोजी गर्ने काम हो ।
अध्ययन	-	ग्रन्थ, कृतिको सर्ग वा परिच्छेदलाई जनाउँछ ।
जनसङ्ख्या	-	कुनै निश्चित क्षेत्र वा भूभागमा बसोबास गर्ने मानिसहरूको सङ्ख्यालाई बुझाउँछ ।
ताम्बा	-	तामाङ समाजका संस्कृतिविज्ञ, तामाङ समाजशास्त्री तथा प्रवक्तालाई बुझाउँछ ।
तथ्याङ्क	-	अनुसन्धानका लागि सङ्कलित सुचनालाई बुझाउँछ ।
व्यतिरेकी	-	कुनै वस्तुमा पाइने असमानता तथा विभेदमा आधारित भन्ने बुझाउँछ ।
भेदक	-	भेद गर्ने, विभिन्न किसिमका सम्बन्धका आधारमा कुनै वस्तु, व्यक्ति आदिलाई अलग्याउने शब्द हो ।
भेद्य	-	भेदक विशेषणको विशेष्य भई आउने शब्दलाई बुझाउँछ ।
विशेष्य	-	विशेषणद्वारा वर्णन गरिने शब्द(नाम, सर्वनाम आदि) लाई बुझाउँछ ।
विश्लेषण	-	कुनै विषयलाई विभिन्न आधारमा गरिने व्याख्या वा विवेचनालाई विश्लेषण भनिन्छ ।
सामग्री	-	शिक्षण सिकाइ कार्यकलापलाई सहज बनाउन प्रयोग गरिने उपकरण/साधनलाई बुझ्नुपर्छ ।
त्रुटि	-	गल्ती, भूल, दोष, अशुद्धिलाई बुझाउँछ ।

अध्याय : दुई

पूर्वकार्यको समीक्षा तथा धारणात्मक संरचना

पूर्वकार्यको समीक्षा

पूर्वकार्य एउटा यस्तो कार्य हो, जसले कुनै पनि विषयमा अध्ययन गर्नका लागि विभिन्न पूर्व योजनाहरू तयार पार्न सहयोग गर्दछ । यसरी जुनसुकै विषयवस्तुको अध्ययन तथा अनुसन्धानका लागि सम्बन्धित विषयमा भए गरेका विगतका पूर्वकार्यहरूको अध्ययन अत्यन्त आवश्यक हुन्छ । जुनसुकै विषयवस्तुको अध्ययन सरल, प्रभावकारी, वैज्ञानिक बनाउ तथा सजिलैसँग लक्ष्य हाँसिल गर्न पूर्वकार्यको समीक्षा अनिवार्य गनुपर्ने हुन्छ । यसर्थ प्रस्तुत शोधकार्यलाई पनि सहज, सरल, प्रभावकारी र वैज्ञानिक बनाउनका लागि विभिन्न अनुसन्धाताका अध्ययनलाई प्रस्तुत गरिएको छ ।

सीता गेलाल (२०६७) ले जनता बहुमुखी क्याम्पस, नेपाली भाषा विभाग, इटहरी सुनसरीबाट 'सुनसरेली थारू भाषिका र स्तरीय नेपाली भाषाको व्यतिरेकी विश्लेषण' शीर्षकको अध्ययन सम्पन्न गरेकी छन् । उक्त अध्ययनको उद्देश्य सुनसरेली थारू भाषिका र नेपाली भाषा बीचमा व्यतिरेकी अध्ययन गर्नु र दोस्रो भाषाका रूपमा नेपाली सिक्दा सुनसरेली थारूभाषी वक्तामा आईपर्ने कठिनाइहरूको खोजी गर्नु रहेको छ । अध्ययनमा उनले रूपायनिक कोटिका आधारमा नेपाली भाषाको क्रियापदको रूपायन भएपनि थारू भाषिकाको क्रियापदको रूपायन नहुने साथै पुरुषर ध्रुवीयताका आधारमा मात्र नेपाली र थारू भाषिकामा समानता हुने निष्कर्ष प्रस्तुत गरेकी छन् ।

दैवप्रसाद खतिवडा (२०६८) ले जनता बहुमुखी क्याम्पस इटहरी, सुनसरीबाट 'व्याकरणिक कोटिका आधारमा नेपाली र भाँगड भाषाको व्यतिरेकी अध्ययन' शीर्षकको अनुसन्धान सम्पन्न गरेका छन् । उक्त अनुसन्धानमा उनले रूपायनिक कोटिका आधारमा भाँगड र नेपाली भाषाको व्यतिरेकी अध्ययन गर्नुका साथै भाँगडभाषी सिकारूले नेपाली भाषा सिक्दा गर्ने त्रुटिहरू पत्ता लगाउने उद्देश्य राखेका छन् । भाँगड र नेपाली दुवै भाषामा ध्रुवीयता र वाच्यका आधारमा समानता हुने तर अन्य सबै कोटिको रूपायनमा असमानता हुने निष्कर्ष प्रस्तुत गरेका छन् ।

गङ्गा पौड्याल (२०६९) ले त्रि.वि. कीर्तिपुरबाट 'तामाङ भाषा र नेपाली भाषाको व्याकरणिक कोटिको व्यतिरेकी अध्ययन' शीर्षकको अनुसन्धान सम्पन्न गरेका छन् । उक्त अनुसन्धानमा उनले तामाङ र नेपाली भाषाको बीचमा व्यतिरेकी अध्ययन गर्नुका साथै मोरङका तामाङ मातृभाषी वक्ताले नेपाली सिक्दा गर्ने त्रुटिहरू पहिल्याउनु उद्देश्य राखेका छन् । तामाङ भाषाको वाक्यगठनमा नामको आधारमा लिङ्गभेद पाइए पनि क्रियापदको आधारमा लिङ्गभेद नहुनुका साथै तामाङ मातृभाषाको प्रभावका कारण नेपाली भाषा सिक्दा 'अ' ध्वनि 'आ' मा परिवर्तन भई उच्चारण हुनु र क्रियापदमा लिङ्गभेद नगरी वाक्य निर्माण गर्नु जस्ता त्रुटिहरू गर्ने गरेको निष्कर्ष निकालिएको छ ।

डमकुमारी राई (२०७०) ले जनता बहुमुखी क्याम्पस नेपाली भाषा विभाग, इटहरी, सुनसरीबाट 'नेपाली र बान्तवा भाषाका व्याकरणिक कोटिहरूको तुलनात्मक अध्ययन' शीर्षकको अनुसन्धान सम्पन्न गरेकी छन् । उक्त अध्ययनमा व्याकरणिक कोटि (लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, पक्ष, भाव, आदर र ध्रुवीयता) का आधारमा नेपाली र बान्तवा भाषाको विश्लेषण गर्नु र ती दुई भाषाका वर्ण तथा भाषिकाहरूको परिचय दिनु उक्त अध्ययनको उद्देश्य रहेको छ । प्रस्तुत शोधपत्रमा बान्तवा भाषामा लिङ्ग व्यवस्था नपाइनु, अज्ञात, अभ्यस्त पक्षमा स्पष्ट स्वरूप नपाईनुका साथै आदर जनाउनका लागि बहुवचनात्मक रूपको प्रयोग गर्नु र बान्तवा भाषाका ६ ओटा स्वर वर्ण र ३० ओटा व्यञ्जनवर्ण रहेको निष्कर्ष निकालिएको छ ।

हरिप्रसाद खतिवडा (२०७१) ले जनता बहुमुखी क्याम्पस नेपाली शिक्षा विभाग, इटहरी, सुनसरीबाट 'खवासवोली र नेपाली भाषाका व्याकरणिक कोटिका आधारमा व्यतिरेकी विश्लेषण' शीर्षकको अध्ययन सम्पन्न गरेका छन् । उक्त अध्ययनमा खवास बोलीको भाषिक स्थिति पत्ता लगाउनु, कोटिका आधारमा खवास बोली र नेपाली भाषाको अध्ययन गर्नुका साथै समानता र असमानता पत्ता लगाउनु उद्देश्य राखिएको पाइन्छ । उक्त अध्ययनमा खवास बोली र नेपाली भाषामा नाम, लिङ्ग, विशेषण, वचनको एकवचन र क्रियाको ध्रुवीयता जस्ता रूपायनिक कोटिका आधारमा रूपायन गर्दा समानता पाउन सकिन्छ भने लिङ्गको आधारमा क्रियापदको, वचनको आधारमा विशेषणको, पुरुषको आधारमा द्वितीय पुरुषवाचक सर्वनामको प्रयोगमा तथा पक्षको आधारमा क्रियापदको रूपायनमा, अज्ञात र अभ्यस्त पक्षमा, कारकका तिर्यक रूपमा, आदरको उच्च र उच्चतर रूपायनिक कोटिमा भिन्नता पाइएको निष्कर्ष प्रस्तुत गरेका छन् ।

पूर्वकार्यको उपयोगिता/कार्यन्वयन

प्रस्तुत शोधकार्य क्षेत्रीय अध्ययन विधिलाई अङ्गीकार गरी निर्माण गरिएको छ । हालसम्म यो शीर्षकमा कसैले पनि अनुसन्धान नगरेको तथ्य पूर्वकार्यको समीक्षावाट प्राप्त भएकाले साथै यो शीर्षकको अनुसन्धान पृथक किसिमको भएकाले अध्ययन गर्नु आवश्यक देखिन्छ । उक्त अनुसन्धान सुनसरी जिल्लाअन्तर्गतको इटहरी उपमहानगरपालिका वडा नं. २, ३, ४ र २४ लाई केन्द्रबिन्दु मानेर गरिएकाले पूर्वकार्य भन्दा पृथक र प्रयोगात्मक किसिमले गरिएको छ ।

यो अध्ययन/अनुसन्धान तामाङ र नेपालीभाषी वक्ताहरूबीच प्रत्यक्ष, अप्रत्यक्ष रूपमा रूचि, चासो, जिज्ञासा राख्नेहरूका लागि तामाङ भाषासम्बन्धी पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक, पत्रपत्रिका निर्माणका लागि, तामाङ भाषासम्बन्धी थप खोज अनुसन्धान गर्नका लागि र तामाङ भाषाको संरक्षण तथा सम्बर्द्धन गर्नका लागि उपयोगी देखिन्छ ।

अनुसन्धानमा पूर्वकार्यको समीक्षा अत्यन्त आवश्यक हुन्छ, साथै पूर्वकार्यको समीक्षाका असीमित उपयोगिताहरू छन् । उल्लिखित पूर्वकार्यहरूमध्ये पौड्याल (२०६९) नेपाली भाषा शिक्षा विभाग कीर्तिपुर त्रि.वि. अन्तर्गत रही 'तामाङ र नेपाली भाषाको व्याकरणात्मक कोटिको व्यतिरेकी अध्ययन' ले सहयोग पुऱ्याएको छ ।

सैद्धान्तिक/धारणात्मक संरचना

प्रस्तुत अध्ययन भाषाविज्ञानको प्रायोगिक शाखा अन्तर्गतको व्यतिरेकी विश्लेषण सिद्धान्तमा आधारित रहेको छ । प्रा.डा.पारसमणि भण्डारीको 'प्रायोगिक भाषाविज्ञानका प्रमुख आयाम' पुस्तकअन्तर्गतको व्यतिरेकी विश्लेषणको सिद्धान्तको आधारमा रहेर अनुसन्धान गरिएको छ । त्यसैगरी भाषिक शुद्धताको लागि हेमाङ्गराज अधिकारीको 'समसामयिक व्याकरण' र वर्णविन्यासगत शुद्धताको लागि नेपाली बृहत शब्दकोश र प्रायोगिक नेपाली शब्दकोशलाई सैद्धान्तिक आधार बनाइएको छ ।

व्यतिरेकी विश्लेषणको परिचय

भाषा विचार विनिमय र मानवीय सम्प्रेषणको साधन हो । संसारमा बोलिने हरेक भाषा परिवारका भाषाहरू बीच समानता र भिन्नता पाइन्छन् । दुई वा दुई भन्दा बढी भाषा तथा भाषिकाहरूका व्यवस्था (रूप, वाक्य, अर्थ आदि) तथा उपव्यवस्थाहरूको समानता एवम् भिन्नतासम्बन्धी तुलनात्मक अध्ययनसँग व्यतिरेकी विश्लेषण सम्बन्धित छ (शर्मा, २०७०:१०६) । व्यतिरेकी अध्ययन भाषाविज्ञानको त्यस्तो शाखासँग सम्बन्धित छ, जसले खास एउटा भाषासँग नभई एक भन्दा बढी भाषाका विषयमा सरोकार राख्दछ (अधिकारी, २०६२ : १७०) । यसमा

एउटा भाषासँग नभई विशेषगरी लक्ष्यभाषा र स्रोत भाषाका बीच समानता र असमानताको अध्ययन विश्लेषण गरिन्छ ।

व्यतिरेकी विश्लेषण प्रायोगिक भाषा विज्ञानको एक क्षेत्र हो । यसको पूर्वरूप उन्नाइसौं शताब्दीको तुलनात्मक भाषा शास्त्रीय अध्ययनमा देख्न सकिन्छ (अधिकारी, २०६२ : १२८) । जहाँ, सजातीय भाषाहरूको पुर्ख्यौली तथा विकासक्रमका साथै तिनका बीचको समानता तथा असमानताहरूको खोजी गरिन्थ्यो । यस्तो अध्ययन समकालीन भाषाहरूकोबीच नभई कालक्रमिक तथा ऐतिहासिक अध्ययनसँग सम्बद्ध रहेको हुन्छ । यसको अवधारणा दोस्रो विश्वयुद्धपछि मात्र देखापरेको हो । यसलाई सर्वप्रथम सन् १९४१ को समयमा भाषाविद् होर्फले प्रयोग गरेका हुन् (शर्मा, २०७० : १०६) । यसरी भाषा शिक्षणको क्षेत्रमा दुई भाषाका बीचको तुलनात्मक अध्ययनबाट प्राप्त सामग्रीहरू बढी उपयोगी हुने कुरा संयुक्त राज्य अमेरिकाका भाषा वैज्ञानिक फ्राइज (१९४५) ले उल्लेख गरेका छन् (भण्डारी, २०४५ : १९) ।

व्यतिरेकी विश्लेषणको विकास सन् १९५०को दशकका रूपमा भएको मानिन्छ (गौतम, २०६१ : ८०) । यसलाई सफलताको शिखरमा पुऱ्याउन महत्त्वपूर्ण भूमिका खेल्ने पुस्तक रोबर्ट ल्याडोको “लिङ्ग्विस्टिक्स अक्रोस कल्चर” (१९५० ई.) हो (गौतम, २०६१ : ८७) । यो वर्णात्मक भाषाविज्ञानसँग पनि सम्बन्धित छ । यसले वर्तमानमा बोलिने भाषाका विभिन्न प्रकृतिको तुलना गर्दछ ।

अध्याय : तीन

अध्ययनको प्रक्रिया/विधि

अध्ययनको संरचना

प्रस्तुत शोधपत्र शिक्षाशास्त्र सङ्काय जनता बहुमुखी क्याम्पस, इटहरी, सुनसरी जिल्लाको इटहरी उपमहानगरपालिका वार्ड नं. २, ३, ४ र २४ का तामाङ मातृभाषी वक्तासँग सम्बन्धित भई अध्ययन गरिएको छ। यो अध्ययन क्षेत्रगत अध्ययन विधि र प्रश्नोत्तर विधिमा केन्द्रित रहेको छ। यो अध्ययन मौलिक किसिमको भएकाले अध्ययनको विषय र आवश्यकताअनुसार प्राथमिक र द्वितीयक स्रोतका सामग्रीहरूको चयन गरी तथ्याङ्क सङ्कलन गरिएको छ। विशेषतः प्रस्तुत अध्ययन मौलिक किसिमको रहेको छ।

जनसङ्ख्या र नमुना

प्रस्तुत अनुसन्धानको नमुना छनौटका लागि पूर्वाञ्चलको सुनसरी जिल्लाअन्तर्गत रहेको इटहरी उप-महानगरपालिका वार्ड नं. २, ३, ४ र २४ मा बसोवास गर्ने तामाङ मातृभाषी वक्ताहरूलाई जनसङ्ख्याको रूपमा लिएको छ। तामाङ मातृभाषी रहेको तीस जना मातृभाषी वक्तालाई नमुनाको रूपमा लिएको छ। इटहरी उप-महानगरपालिका वार्ड नं. २, ३, ४ र २४ लाई अध्ययनको क्षेत्रको रूपमा लिइएको छ।

नमुना छनौट प्रक्रिया

प्रस्तुत अनुसन्धानमा सबै जनसङ्ख्यालाई लिएर अध्ययन गर्न असम्भव भएकाले सुनसरी जिल्लाअन्तर्गतको इटहरी उप-महानगरपालिकाका वार्ड नं. २, ३, ४ र २४ का तामाङ समुदायका तीस जना तामाङ मातृभाषी वक्तालाई छनौट गरी नमुना जनसङ्ख्याको रूपमा लिइएको छ।

तथ्याङ्क सङ्कलनका साधन

प्रस्तुत अध्ययन सम्बन्धित तामाङ समुदायमा गएर तामाङ मातृभाषी वक्ताहरूसँग प्रश्न सोधेर, प्रत्यक्ष कुराकानी गरेर आवश्यक तथ्याङ्क सङ्कलन गरिएको छ। अर्थात् प्राथमिक र द्वितीयक स्रोतका सामग्रीहरूको प्रयोग गरी तथ्याङ्क सङ्कलन गरिएको छ।

क) प्राथमिक स्रोतका सामग्रीहरू

प्रस्तुत अध्ययनमा प्राथमिक स्रोतका रूपमा स्थलगत अध्ययन गरी प्रत्यक्ष भेटमा प्रश्नोत्तर, प्रश्नावली, अन्तरवार्ता र छलफल विधिबाट प्राप्त आवश्यक सुचनाहरू सङ्कलन गरिएको छ ।

ख) द्वितीयक स्रोतका सामग्रीहरू

यस अध्ययनमा द्वितीयक स्रोतका रूपमा तामाङ भाषाका पुस्तकहरू, पत्रपत्रिका, स्मारिका, अप्रकाशित लेखरचनाका साथै पुस्तकालीय विधिहरूको अवलम्बन गरी तथ्याङ्क सङ्कलन गरिएको छ ।

तथ्याङ्क सङ्कलन प्रक्रिया

प्रस्तुत अध्ययनमा क्षेत्र अध्ययन विधि, प्रश्नोत्तर तथा अन्तरवार्ता विधि, छलफल विधि र केही मात्रामा पुस्तकालीय अध्ययन विधिको प्रयोग गरी तथ्याङ्क सङ्कलन गरिएको छ । जुन निम्न यस प्रकार छन् :-

क) क्षेत्रीय अध्ययन विधि

प्रस्तुत अध्ययनमा तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने अध्ययनको क्षेत्र सुनसरी जिल्लाअन्तर्गत इटहरी उपमहानगरपालिका वार्ड नं. २, ३, ४ र २४ मा स्थायी बसोबास गर्ने तीस जना तामाङ मातृभाषी वक्ताहरूलाई प्रश्नावली फारम भर्न अनुरोध गरी अर्थात् प्रश्न सोधी छलफलका माध्यमबाट आवश्यक जानकारी लिइएको छ ।

ख) प्रश्नोत्तर विधि

यस विधि अन्तर्गत सम्बन्धित अध्ययन क्षेत्रमा गई त्याहाँका तामाङ मातृभाषी वक्ताहरूसँग आवश्यक प्रश्नहरू सोधी छलफलका माध्यमबाट आवश्यक जानकारी तथा तथ्याङ्क सङ्कलन गरिएको छ ।

ग) पुस्तकालयीय विधि

यस विधिअन्तर्गत प्रस्तुत अनुसन्धानको अवधारणा तयार पार्न आवश्यक पाठ्यपुस्तक, सन्दर्भ पुस्तक, पत्रपत्रिका, भाषा पाठ्यपुस्तक, स्मारिका, तथा अप्रकाशित अध्ययन अनुसन्धानहरूको अध्ययन गरी तथ्याङ्क सङ्कलन गरिएको छ ।

तथ्याङ्क विश्लेषण र व्याख्या प्रक्रिया

सुनसरी जिल्लाको इटहरी उपमहानगरपालिका वार्ड नं. २, ३, ४ र २४ मा बसोबास गर्ने तामाङ मातृभाषी वक्ताले नेपाली भाषा सिक्दा गर्ने त्रुटिहरूको पहिचान गर्न र तामाङ र नेपाली भाषा बीचमा व्यतिरेक गर्ने सम्बन्धमा विभिन्न प्रकारका साधन र अध्ययन विधिहरूको प्रयोग गरी सङ्कलित तथ्याङ्कको विश्लेषण र व्याख्या गरिएको छ। विशेषतः प्रस्तुत अध्ययनमा आगमन विधि, तुलनात्मक र वर्णात्मक विधिहरूको प्रयोग गरी सङ्कलित तथ्याङ्कको विश्लेषण र व्याख्या गरिएको छ।

सारांश

प्रस्तुत अध्ययनमा समग्र जनसङ्ख्याबाट नमुना जनसङ्ख्या छनौट गरी विभिन्न सुचना सङ्कलन तथा विभिन्न विधिहरूको प्रयोग गरी आवश्यक तथ्याङ्क सङ्कलन गरिएको छ। प्राथमिक स्रोत र द्वितीयक स्रोतका सामग्रीहरूको प्रयोग गरी प्रश्नोत्तर, छलफल, क्षेत्रगत अध्ययन विधि र पुस्तकालयीय अध्ययन विधि जस्ता साधनहरूको प्रयोग गरी तथ्याङ्क सङ्कलन गरिएको छ।

अध्याय : चार

परिणाम र छलफल

प्रस्तुत तामाङ भाषा र नेपाली भाषा बीचको व्यतिरेकी अध्ययन व्याकरणिक कोटि (लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, पक्ष, भाव, आदर र ध्रुवीयता) का आधारमा गरिएको छ । साथै तामाङ भाषी वक्ताले नेपाली भाषा सिक्दा गर्ने सम्भाव्य त्रुटिहरूको समेत पहिचान गरिएको छ ।

तामाङ भाषाको परिचय र वर्गीकरण

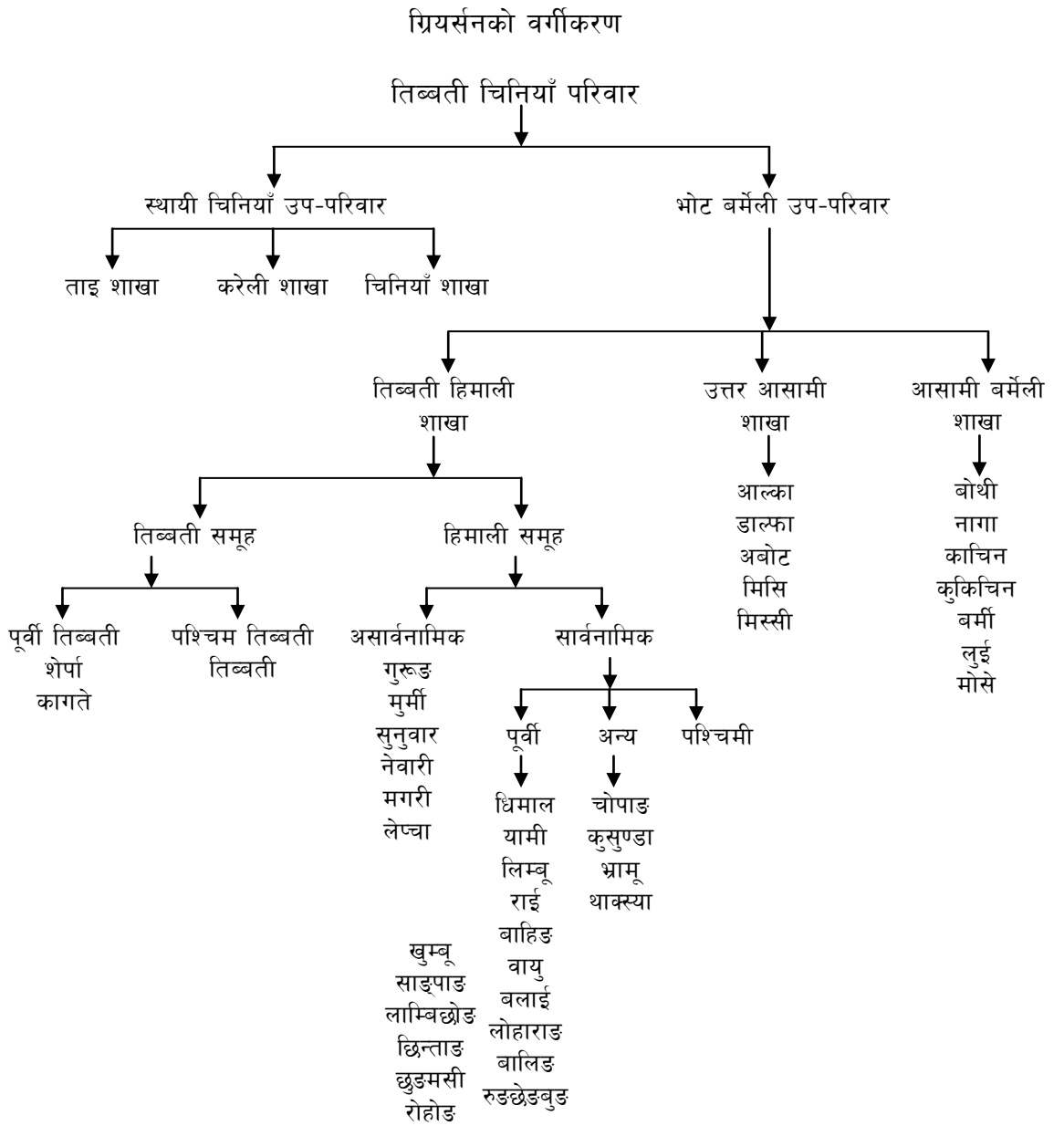
भाषा मानवीय विचार विनिमयको एक सशक्त र प्रभावकारी माध्यम हो । सबैलाई थाहा नहुन पनि सक्छ कि भाषा पनि जीवित वस्तु हो भनेर । जीव जस्तै भाषा पनि जन्मन्छ, हुर्किन्छ र मर्छ । भाषाको जन्म मानव समाजमा हुन्छ र प्रयोग विस्तार पनि समाजमा नै हुन्छ । विश्वमा कयौँ भाषाहरू जन्मेका छन्, विकासको चरमचुलीमा पुगेका छन् र कालान्तरमा मरेका पनि छन् । हामी ल्याटिन, संस्कृत र पाली जस्ता प्राचीन समृद्ध भाषाहरूलाई मातृभाषा भन्छौँ किनकि यी भाषाका वक्ताहरू हाल छैनन् । यसरी मानव समाजलाई कुनै पनि भाषाको उद्गम स्थलका रूपमा मान्न सकिन्छ (भण्डारी र अन्य, २०६७ : ६६) ।

तामाङ भाषा भोटवर्मेली/चिन-तिब्बती परिवार भित्रको एउटा सदस्य हो । यो तामाङ जातिको मातृभाषा हो । नेपालमा यो परिवारको सबैभन्दा वढी बोल्ने भाषा तामाङ भाषा नै हो । तामाङ जातिले आफ्नो समाजमा एकआपस विचार विनिमय गर्न प्रयोग गरिने मानव बोलीलाई तामाङ भाषा भनिन्छ । यसलाई तामाङ ग्योत्, काथी, र छ्योथी भनिन्छ (तामाङ, २०६९:१७४) ।

भाषा शास्त्रीय दृष्टिकोणले गरेको एक विप्लेषणले तामाङ भाषीहरू लगभग पाँच हजार वर्ष अगाडिदेखि नै हिमाली क्षेत्रमा बसोबास गर्दै आएका हुन भन्ने सङ्केत मिलेको छ (योञ्जन, तामाङ, २०६३ : १८) । भाषा वैज्ञानिकहरूले तामाङ भाषालाई असार्वनामिक अन्तर्गत राखेको पाइन्छ । साथै तामाङ जातिको बसोबास नेपाल अधिराज्यको पचहत्तरै जिल्लाहरूमा पाइए तापनि मध्यमाञ्चल विकास क्षेत्रको १९ ओटै जिल्लाहरूमध्ये काठमाडौँ, ललितपुर, भक्तपुर, काभ्रेपलाञ्चोक, सिन्धुपलाञ्चोक, सिन्धुली, रामेछाप, नुवाकोट, रसुवा, धादिङ, मकवानपुर, दोलखा, चितवनमा भने बहुसङ्ख्यक रूपमा घना आवाद रहेको छ । नेपाल बाहिर भारत, भुटान, बर्मा लगायत अन्य मुलुकहरूमा पनि तामाङहरू बहुसङ्ख्यक रूपमा बसोबास गर्दै आएका छन् (तामाङ, ख्यूङ्वा, २०६२ : ८) ।

तामाङ जाति र भाषाको जन्म वर्तमान चीनको तिब्बत स्थित यार्लाङ नदी आसपासका सभ्यतामा विकास भएको मानिन्छ, जहाँ दर्जनौ बोद वा बोदिक भाषाहरूको जन्म तथा विकास भएको मानिन्छ (तामाङ, २०६९ : १६९) । लगभग १७/१८ सय वर्ष अगाडि तामाङ, गुरूङ, थकाली, मनाङवा, छन्त्याल, भाषाहरू एउटै थिए भन्ने निष्कर्ष भाषाशास्त्रीहरूको रहेको छ । अमेरिकी भाषाशास्त्री माइकल नुनानले यी भाषाहरूलाई तामाङ परिवारका भाषा 'तामाङ समुह' मानेका छन् । (योञ्जन, तामाङ, २०६३ : २) ।

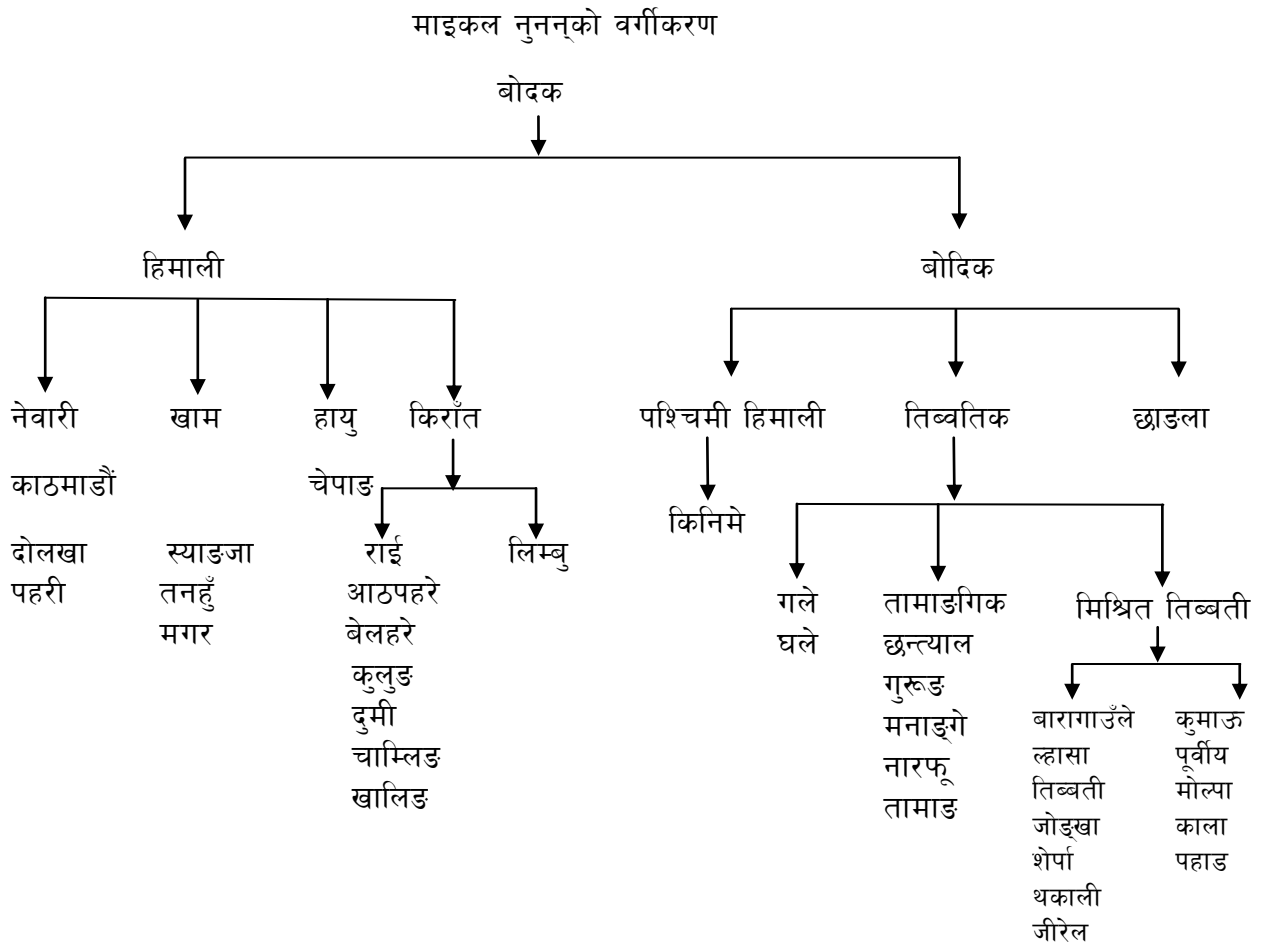
यसरी तामाङ भाषाका सम्बन्धमा केही विद्वानहरूले गरेका वर्गीकरणलाई उल्लेख गर्नु सान्दर्भिक देखिन्छ । जुन निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :-

(स्रोत : वाङ्मय, वर्ष १ अङ्क १:२०३७)

यसरी ग्रियर्सनले गरेको माथिको वर्गीकरणलाई हेर्दा तामाङ जातिलाई 'मुर्मी' भनेर संज्ञानात्मक शब्दलाई प्रयोग गरेको पाइन्छ। यो शब्दलाई ह्यामिल्टनले सन् १८०२, इसनले सन् १८४०, जर्ज ग्रियर्सनले १९५९ र म्याकडोनाल्डले सन् १८८३ तिर आफ्नो अन्वेषणमा तामाङ जातिलाई बुझाउन 'मुर्मी' शब्दको प्रयोग गरेको पाइन्छ (तामाङ, २०५१ : २३)। मुर्मीको अर्थ सीमानाको छेउछाउमा बस्ने जाति भनेर अङ्कल काटिएको पाइन्छ। खर्साङ निवासी एस. योजन प्यासीका अनुसार "तत्कालीन समयमा अन्वेषकहरूलाई भाषिक समस्याले गर्दा अन्य जातिले तामाङ जातिलाई बुझाउने जातीय नाम उनीहरूले प्रयोग गरेका हुन सक्छन्" भन्ने भनाइ राख्नु भएको छ। इमानसिंह चेम्जोङको नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठानद्वारा प्रकाशित लेप्चा भाषाको शब्दकोशमा 'मुर्मी' शब्दको अर्थ तामाङ भनी उल्लेख गरिएको पाइन्छ।

त्यस्तै गरी अर्का विद्वान माइकल नुनन्को वर्गीकरण निम्नानुसार प्रस्तुत गर्न सकिन्छ :-

(स्रोत : तामाङ तामयीग लिपिको वंश अनि इतिहास : एक अध्यय, २००५:३)

माथि उल्लिखित विभिन्न विद्वानहरूको वर्गीकरणलाई हेर्दा तामाङ भाषा चिनियाँ तिब्बती परिवार अन्तर्गत भोटहिमाली शाखाको एउटा प्रमुख भाषाको रूपमा देखिन्छ । माइकल नुनन्को वर्गीकरणलाई भाषा वैज्ञानिकहरूले सर्वमान्य र हालसम्मको वैज्ञानिक, तथ्यपरक वर्गीकरण मानी तामाङ भाषालाई 'तामाङ्गिक' परिवारको प्रमुख भाषाको रूपमा राखेको पाइन्छ । कारण बोदिक सम्मका मुल रूप तामाङ भाषामा भेटिन्छ । ऐतिहासिक पुनः संरचनाको अध्ययन गरेमा तिब्बती भाषामा क्रमशः बोदबाट 'बोड' फ्रेडाबाट 'ठेडा' फाबाट 'ग्राम्बा' आदि शब्दहरू तामाङ भाषाको पुरानो लिखित सामग्रीहरूमा पाइन्छ (तामाङ, २००२ :२९) ।

यसरी तामाङ भाषा सम्पूर्ण तामाङ जातिकै मूल माध्यम भाषा हो । तामाङ भाषाको मूल स्वरूप भएतापनि देशको भौगोलिक संरचना, आकार प्रकार भिन्नता भएका कारणले शब्दोच्चारण तथा शब्दभण्डार लगायत अन्य विभिन्न पक्षमा भिन्नता रहेको पाइन्छ । वि.सं. २०५८ को जनगणना अनुसार तामाङभाषी वक्ताहरूको सङ्ख्या ११,७९,१४५ र २०६८ को जनगणना अनुसार १३, ५५, ३०१ तामाङ मातृभाषी वक्ताहरूको तथ्याङ्क रहेको छ (केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग) । तामाङ भाषा नेपालमा बोलिने पाँच भाषा परिवारमध्ये भोटबर्मेली भाषा परिवारभित्रको सबैभन्दा धेरै वक्ताले बोल्ने भाषा भएको कारण यसको समान्य पहिचान भने पाइन्छ । यसैगरी नेपालको अन्तरिम संविधान २०६३ ले नेपालमा बोलिने सम्पूर्ण भाषाहरूलाई राष्ट्रभाषाको मान्यता दिएका कारण यस भाषासम्बन्धी विभिन्न अध्ययन अनुसन्धान हुँदै आएको छ । साथै वर्तमान अवस्थामा आफ्नो मातृभाषामा प्राथमिक तहसम्म अध्ययन अध्यापन गर्ने र गराउने कार्यहरू थालिएका छन् । तामाङ भाषाका सञ्चारका विभिन्न माध्यमहरू रेडियो, टेलिभिजन, कम्प्युटर, इन्टरनेट, इमेल, पत्रपत्रिका, आदिबाट समेत सम्प्रेषण गर्न थालिएको पाइन्छ । यसले समग्र देशका विभिन्न भाषाहरू मध्ये पाचौँ स्थान ओगट्न सफल भएको छ । यसको उचित विकास, संरक्षण तथा सम्बर्द्धन गरिनु अत्यन्त आवश्यक देखिन्छ । तामाङ भाषाका लागि व्यक्ति समाज तथा राष्ट्रले भाषा नीति तथा विकासका योजनाहरू निर्माण र कार्यान्वयन गरिनुपर्दछ । कुनै पनि भाषाको लोप हुनु भनेको त्यो भाषा संसारबाट मृत हुनु हो । त्यसैले अनेकता भित्रको एकता नेपालको चिनारी भएका कारण हरेक मातृभाषाका वक्ताहरूले सम्पूर्ण भाषाहरूको संरक्षण तथा सम्बर्द्धन गर्नु प्रमुख दायित्व र कर्तव्य देखिन्छ ।

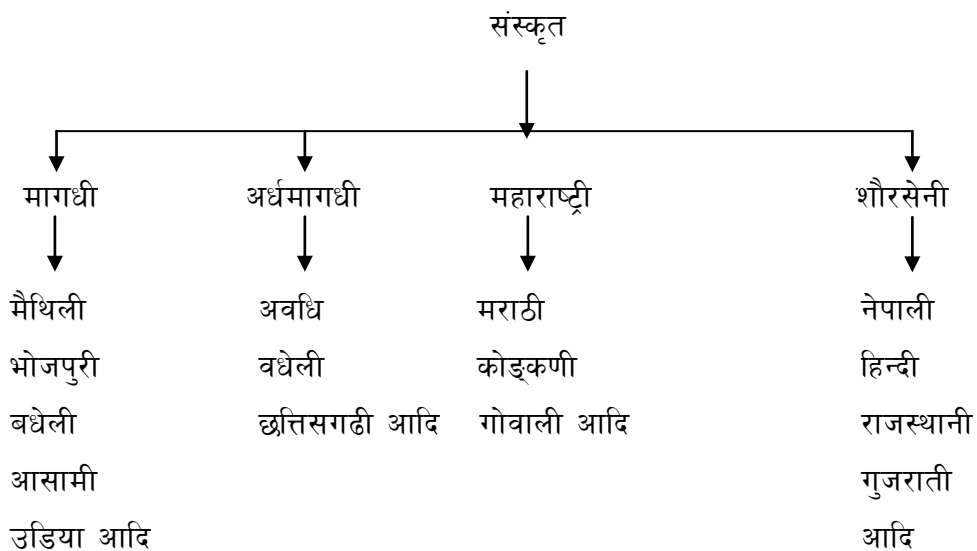
नेपाली भाषाको परिचय

नेपाली भाषा नेपालको एक महत्त्वपूर्ण र अत्यावश्यक भाषा हो । यसले नेपाल र नेपालीहरूको पहिचान गराउँदछ । यो सरकारी, प्रशासनिक र कामकाजको भाषा पनि हो । जसले गर्दा नेपालका सम्पूर्ण भाषिक वक्ता तथा नेपालीहरूले नेपाली भाषाको ज्ञान लिनु आवश्यक छ ।

यसरी भाषा किन, कसरी, कहाँबाट उत्पत्ति, विकास र विस्तार भयो भन्नेबारे अध्ययन गर्नु आवश्यक देखिन्छ ।

विश्वमा धेरै भाषा छन् र ती विभिन्न भाषा परिवारमा विभाजित छन् । नेपालमा बोलिने भारोपेली, भोटबर्मेली, आग्नेली, द्रविडेली र एकल परिवार गरी जम्मा पाँच परिवारका भाषाहरू छन् । ती मध्ये नेपाली भाषा भारोपेली भाषा परिवारभित्रको सबैभन्दा बढी नेपालीहरूको मातृभाषा र साभ्ता सम्पर्कको भाषा हो । वि.सं. २०६३ को अन्तरिम संविधानले नेपाली भाषालाई सरकारी कामकाजको भाषा मानेको छ । वि.स. २०५८ र २०६८ को जनगणनाअनुसार नेपाली मातृभाषीहरूको सङ्ख्या क्रमशः ४८.६१ प्रतिशत, ४४.६३ प्रतिशत रहेको तथ्याङ्कमा उल्लेख छ (केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग) ।

भारत-इरानेली शाखाको प्रमुख भाषाको रूपमा रहेको नेपाली भाषालाई भारोपेली वा आर्यभाषा भनिन्छ । भारोपेली भाषा परिवार अन्य भाषा परिवार भन्दा बढी समृद्ध र समुन्नत देखिन्छ । नेपाली भाषा आर्य-इरानेली शाखाबाट संस्कृत, प्राकृत, अपभ्रंश हुँदै विकसित आधुनिक आर्य भाषा हो (पौडेल र खतिवडा, २०६५ : १३८) । आर्य भाषाको सबभन्दा पुरानो रूप वैदिक भाषा हो । त्यसपछि लौकिक रूपमा संस्कृत भाषा आयो । सामान्य जनताले बोल्ने संस्कृत भाषाको रूप प्राकृत थियो । त्यसमा मागधी, अर्धमागधी, महाराष्ट्री र शौरसेनी यी चार प्राकृत मुख्य छन् । कालान्तरमा यी प्राकृतबाट पनि अनेक अपभ्रंश भाषाहरू बन्न पुगे जसलाई निम्न तालिकामार्फत् देखाइएको छ :-

माथि उल्लिखित सबै भाषाहरू संस्कृतका सन्तान हुन् र नेपाली भाषाको माउ संस्कृत नै हो । संस्कृतबाट चार प्राकृत रूपहरू बन्दै विस्तारै विभिन्न हाँगाहरू बाँडिएर अपभ्रंश भाषाहरू

वने । यस क्रममा नेपाली भाषाको उत्पत्ति शौरसेनी प्राकृतको पहाडी अपभ्रंश हुँदै भएको मानिन्छ । शौरसेनी प्राकृत भारतको शूरेसन प्रान्तमा बोलिने भाषा थियो (पराजुली, २०५८ : ३१३) ।

त्यसैले संस्कृत भाषालाई नेपाली भाषाको मातृभाषा मानिन्छ । नेपाली भाषालाई भारोपेली खलकको सतम् वर्गमा पर्ने आर्य इरानेली शाखाबाट संस्कृत, प्राकृत र अपभ्रंश हुँदै विकसित भएको एउटा आधुनिक आर्य भाषा मानिन्छ ।

लिङ्गका आधारमा तामाङ र नेपालीभाषाको व्यतिरेकी अध्ययन

स्त्री, अस्त्री, मानवीय, स्थूल, सुक्ष्म आदि पक्षलाई बुझाउने व्याकरणिक कोटिलाई लिङ्ग भनिन्छ (न्यौपाने र न्यौपाने, २०६३ : ९३) । नेपाली भाषामा लिङ्गको अभिव्यक्ति नाम, विशेषण र क्रियापदमा हुन्छ भने तामाङ भाषामा नेपाली भाषा जस्तो नाम, सर्वनाम, विशेषण, क्रियापदमा लिङ्ग विधान पाइँदैन । तामाङ भाषा मानवीय नाममा मात्र प्राकृतिक लिङ्गी शब्द पाइन्छ । जस्तै : बुबा-आमा, बूढा-बुढी आदि । तामाङ नाम व्युत्पादित छ र नाम पदमा चिन्हित हुन्छ । परसर्ग/स्या/नि/थपेर स्त्रीलिङ्गी शब्द बन्दछ । मानवेत्तर नाममा चाहिने योमा (पोथी वर्ग, मा:मा (माउ वर्ग थपेर स्त्रीलिङ्गी शब्द बन्दछ (योञ्जन - तामाङ, अमृत (२०५४:२३) । यहाँ कर्ता-क्रियापद, विशेषण-विशेष्य र भेदक-भेद्य बीच तुलना गरी तामाङ मातृभाषी वक्ताहरूले नेपाली भाषा दोस्रो भाषाका रूपमा सिक्दा गर्नसक्ने सम्भावित त्रुटिहरूको पहिचान र अध्ययन गरिएको छ । यी दुई भाषाका बीच लिङ्गगत व्यतिरेकी अध्ययन गर्नुपूर्व तामाङ र नेपाली भाषाका केही लिङ्गभेदक शब्दहरूको चर्चा गर्नु उपयुक्त देखिन्छ :-

पुलिङ्ग शब्द		स्त्रीलिङ्ग शब्द	
तामाङ भाषका शब्द	नेपाली भाषका शब्द	तामाङ भाषका शब्द	नेपाली भाषका शब्द
आखे	हजुरबुवा	माम	हजुरआमा
आपा	बुबा	आमा	आमा
आब्रेन/आपग्रेन	ठूलोबुबा	आब्रेन/आमग्रेन	ठुलीआमा
आगु	काका	आसु	काकी
आस्याङ	मामा	आडी	माइजू
म्हा/मा	ज्वाइँ	जामे/बुरिङ	छोरी/बहिनी
केन	ससुरा	स्युमी	सासू
कोन	भान्जा	कोनमे	भान्जी
स्योलोन	फूपाजु	आडी	फुपू

खेप्पा	बूढो	खुइ	बुढी
जा	छोरा	जामे	छोरी
छाया	नाति	छायास्या	नातिनी
ह्वावा	भाले	योमा	पोथी

कर्ता र क्रियापद बीच व्यतिरेक

तालिका सं. १ 'क'

तामाङ भाषा

पुलिङ्ग	स्त्रीलिङ्ग
लाक्पा याम्बुरी टिमुला ।	पेमा याम्बुरी टिमुला ।
रमेश दिगु चामुला ।	राधा दिगु चामुला ।
पाल्देन कान दाइमुला ।	डोल्मा कान दाइमुला ।
पेम्बा दिम निमुला ।	पेनु दिम् निमुला ।

तालिका सं. १ 'ख'

नेपाली भाषा

पुलिङ्ग	स्त्रीलिङ्ग
लाक्पा राजधानीमा बस्छु ।	पेमा राजधानीमा बस्छे ।
रमेश खाजा खान्छु ।	राधा खाजा खान्छे ।
पाल्देन भात पकाउँछु ।	डोल्मा भात पकाउँछे ।
पेम्बा घर जान्छु ।	पेनु घर जान्छे ।

माथि उल्लिखित तालिकामा दिइए अनुसार तामाङ वाक्य संरचनामा सबै पुलिङ्गी वाक्यहरूमा कर्ता, लाक्पा, रमेश, पाल्देन, पेम्बा, ज्योज्यो का साथमा क्रियापदहरू क्रमशः टिमुला, चामुला, दाइमुला, निमुला र लामुला अर्थात् लास्युमुला प्रयोग भएको छ भने स्त्रीलिङ्गी वाक्यहरूमा पेमा, राधा, डोल्मा, पेनु, नाना नामिक पद प्रयोग हुँदा पनि उही पुलिङ्गी क्रियापदहरू प्रयोग भएकाले तामाङ भाषाको वाक्यगठनमा नामका आधारमा मात्र लिङ्गभेद पाइन्छ । अतः तामाङ भाषामा लिङ्गभेद कर्ताअनुसार नै गरिन्छ भने नेपाली भाषाका वाक्य

संरचनामा सबै पुलिङ्गी वाक्यहरूमा कर्ता, लाक्पा, रमेश, पाल्देन, पेम्बा, दाजुका साथमा पुलिङ्गी क्रियापदहरू क्रमशः बस्छ, खान्छ, पकाउँछ र जान्छ प्रयोग भएको छ । त्यसैगरी स्त्रीलिङ्गी वाक्यका कर्ता पेमा, राधा, डोल्मा, पेनु र दिदीमा बस्छे, खान्छे, पकाउँछे र जान्छे क्रियापदको प्रयोग भएको छ । यहाँ नेपाली भाषाका वाक्यगठनमा भने कर्ता र क्रियापदबाट नै लिङ्गभेद भएको पाइन्छ ।

तामाङ भाषा र नेपाली भाषाका बीच लिङ्गका आधारमा तुलना गर्दा तामाङ भाषामा कर्ता परिवर्तन भएपनि क्रियापद परिवर्तन नभइ एउटै रहने र नामका आधारमा मात्र लिङ्गभेद गर्न सकिन्छ भने नेपाली भाषामा कर्ताअनुसार क्रियापद परिवर्तन भएको पाइन्छ ।

कर्ता र क्रियापदको सङ्गतिगत सम्भाव्य त्रुटि

तामाङ भाषाका वाक्यहरूमा कर्ताअनुसार क्रियापद परिवर्तन नभइ एउटै रहने हुनाले तामाङ मातृभाषी वक्ताहरूले दोस्रो भाषाका रूपमा नेपाली भाषा सिक्दा लिङ्गको प्रयोगमा त्रुटि गर्ने सम्भावना रहन्छ । जस्तै :

- पेमा राजधानीमा बस्छ ।
- राधा खाजा खान्छ ।
- पेनु घर जान्छ ।

उल्लिखित माथिका वाक्यहरूमा स्त्रीलिङ्गी कर्ता - पेमा, राधा, पेनु, प्रयोग भएपछि सोहिअनुसारको क्रियापदको प्रयोग हुनुपर्नेमा स्रोत भाषामा जस्तै क्रियापद प्रयोग भइ त्रुटि भएको देखिन्छ ।

विशेषण र विशेष्य बीच व्यतिरेक

तामाङ भाषा र नेपाली भाषाका वाक्यगठनमा विशेषण र विशेष्यका बीचमा के-कति मेल रहेको छ भन्ने सन्दर्भमा निम्नानुसार व्यतिरेक गरिएको छ ।

तालिका सं. २ 'क'

तामाङ भाषा

पुलिङ्ग	स्त्रीलिङ्ग
म्लाडाइ फुर्वा लोपखाड निजी ।	म्लाडाइ डोल्मा लोपखाड निजी ।
खेप्पा पेम्बा दिम् खाजी ।	खुइ पेमा दिम् खाजी ।
लेम्बा/कुक्पा पासाड स्याजी ।	कुक्पा लासाड स्याजी ।
नोबा/नोवजा च्योन ब्राजी ।	नोबा बुरिड/आडा ब्राजी ।
उथिवा/जाजा जा क्राजी ।	उथिवा/जाजा जामे क्राजी ।

तालिका सं. २ 'ख'

नेपाली भाषा

पुलिङ्ग	स्त्रीलिङ्ग
काले फुर्वा विद्यालय गयो ।	काली डोल्मा विद्यालय गई ।
बूढो पेम्बा घर आयो ।	बुढी पेमा आई ।
लाटो पासाड नाच्यो ।	लाटी लासाड हाँसी ।
अग्लो भाई हिड्यो ।	अग्ली बहिनी हिँडी ।
सानो छोरो रोयो ।	सानी छोरी रोई ।

माथि उल्लिखित तामाङ भाषाका वाक्य संरचनामा लिङ्गगत विशेषण र विशेष्यको प्रभाव देखिदैन । त्यसैले पुलिङ्गका विशेषण पदहरू क्रमशः म्लाडाइ, खेप्पा, कुक्पा/लेम्बा, नोवजा र जाजा/उथिवा शब्दहरू स्त्रीलिङ्गी शब्दहरूमा परिवर्तन भएको पाइँदैन तर नेपाली भाषाका वाक्य संरचनामा विशेषण र विशेष्यको लिङ्गगत सङ्गति रहेको पाइन्छ । नेपाली भाषाका पुलिङ्गी विशेषण पदहरू क्रमशः कालो, बूढो, लाटो, अग्लो, सानो र स्त्रीलिङ्गी वाक्यमा चाँहि कालो, बुढी, लाटी, अग्ली, सानी प्रयोग भएको पाइन्छ । साथै पुलिङ्गी र स्त्रीलिङ्गी विशेषणका साथमा

क्रमशः फुर्वा, पेम्बा, पासाड, भाई, छोरो, डोल्मा, पेमा, लासाड, बहिनी, छोरी विशेष्यको प्रयोग भएको पाइन्छ ।

यसरी तामाङ भाषामा विशेषण र विशेष्यको सङ्गति रहेको पाइँदैन तर नेपाली भाषामा भने विशेषण र विशेष्यको सङ्गति रहेको पाइन्छ । साथै लिङ्ग परिवर्तन भएपछि विशेषण पदहरू पनि परिवर्तन भएको पाइन्छ ।

विशेषण र विशेष्यको सङ्गतिगत सम्भाव्य त्रुटि

तामाङ भाषामा विशेषण र विशेष्यको सङ्गति रहेको पाइँदैन तर नेपाली भाषामा भने यसको पूर्णरूपमा सङ्गति मिलेको पाइन्छ । त्यसैले तामाङ मातृभाषी वक्ताहरूले नेपाली भाषाको प्रयोग गर्दा कठिन भइ अधिक मात्रामा त्रुटि गर्न सक्ने सम्भावना देखिन्छ ।

जस्तै :

- कालो डोल्मा विद्यालय गयो ।
- लाटो लासाड नाच्यो ।
- सानो छोरी रोयो ।

उल्लिखित वाक्यहरूको संरचनामा स्त्रीलिङ्गी विशेष्य प्रयोग हुँदा विशेषण 'इकार' हुनुपर्ने 'ओकार' वा पुलिङ्गकै प्रयोग भएको छ । साथै क्रियापदमा समेत 'इकार' नभएकाले वाक्यहरू त्रुटिपूर्ण देखिन्छन् ।

भेदक र भेद्यबीच व्यतिरेक

यहाँ तामाङ भाषा र नेपाली भाषाका वाक्य संरचनामा भेदक र भेद्य बीचमा के-कति सङ्गति रहेको छ भन्ने बारे चर्चा निम्नानुसार गरिएको छ :-

तालिका नं. ३ 'क'

तामाङ भाषा

पुलिङ्ग	स्त्रीलिङ्ग
लाक्पाला आपा सेजी ।	लाक्पाला आमा सेजी ।
पेम्बाला च्योन/आले खाजी ।	पेम्बाला बुरिड/आडा खाजी ।
आइला कोन क्राजी ।	आइला कोनमे क्राजी ।
डाला जासे दिगु चामुला/चाला ।	डाला जामेसे दिगु चामुला/चाला ।
थेला च्योन ब्राजी ।	थेला बुरीड ब्राजी ।

तालिका सं. ३ 'ख'

नेपाली भाषा

पुलिङ्ग	स्त्रीलिङ्ग
लाक्पाको बुबा जानुभयो ।	लाक्पाकी आमा जानुभयो ।
पेम्बाको भाइ आयो ।	पेम्बाकी बहिनी आई ।
तिम्रो भान्जो रोयो ।	तिमी भान्जी रोई ।
मेरो छोराले खाजा खान्छ ।	मेरी छोरीले खाजा खान्छे ।
उसको भाइ हिँड्यो ।	उसकी बहिनी हिँडी ।

उल्लिखित तामाङ भाषाका भेदक र भेद्यमा लिङ्गत सङ्गति रहेको पाइँदैन किनभने तामाङ भाषाका वाक्यहरूमा पुलिङ्गमा आएका भेद्य-आपा, आले/च्योन, कोन, जा, च्योन/आले का साथमा भेदक पदहरू क्रमशः लाक्पाला, पेम्बाला, आइला, डाला, थेला, आएका छन् भने स्त्रीलिङ्गी भेद्यहरू आमा, बुरिड (आडा), कोनमे, जामे, बुरिड(आडा)का साथमा पनि पुलिङ्गमा आएका भेदकहरू नै आएका छन् । त्यसैले तामाङ भाषाका भेदक र भेद्यको लिङ्गत सङ्गति रहेको पाइँदैन तर नेपाली भाषामा भने भेदक र भेद्य विचमा सङ्गति रहेको पाइन्छ । नेपाली

भाषाको वाक्यहरूमा पुलिङ्ग भेदकको रूपमा लाक्पाको, पेम्बाको, तिम्रो, मेरो, उसको साथमा बुबा, भाइ, भान्जो, छोरो, भाइ भेद्यको रूपमा प्रयोग भएको छ भने स्त्रीलिङ्ग भेदकको रूपमा लाक्पाकी, पेम्बाकी, तिम्री, मेरी, उसकी कर्तासँग आमा, बहिनी, भान्जी, छोरी, र बहिनी भेद्यको रूपमा प्रयोग भएको छ ।

यसरी तामाङ भाषाको भेदक र भेद्यमा लिङ्गगत सङ्गति देखिँदैन भने नेपाली भाषाका भेदक र भेद्य लिङ्गगत सङ्गति रहेको पाइन्छ । नेपाली भाषामा लिङ्गानुसार भेदक र भेद्यको परिवर्तन भई वाक्यमा सङ्गति देखिन्छ ।

भेदक र भेद्यको सङ्गतिमा सम्भाव्य त्रुटि

तामाङ भाषामा भेदक र भेद्यको सङ्गति रहेको पाइँदैन तर नेपाली भाषामा भने सङ्गति रहेको पाइन्छ । त्यसकारण तामाङ मातृभाषी वक्ताहरूले नेपाली भाषाको प्रयोग गर्दा कठिन हुनुको साथै त्रुटि गर्न सक्ने सम्भावना रहन्छ ।

जस्तै :

- लाक्पाको आमा गयो ।
- पेम्बाको बहिनी आयो
- तिम्रो छोरीले खाजा खायो ।

उल्लिखित माथिका वाक्यमा स्त्रीलिङ्गी भेद्य क्रमशः 'आमा' हुँदा भेदक 'लाक्पाकी' 'बहिनी' हुँदा भेदक 'पेम्बाकी' र छोरी हुँदा भेदक 'तिम्री' हुनुपर्नेमा क्रमशः लाक्पाको, पेम्बाको, र तिम्रो प्रयोग भई वाक्यहरू त्रुटिपूर्ण देखिन्छन् साथै क्रियापद समेत त्रुटिपूर्ण देखिन्छ ।

निष्कर्ष

प्रस्तुत अध्ययनमा तामाङ र नेपाली भाषाका लिङ्गका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन गर्दा के प्रष्ट हुन आउँछ भने नेपाली भाषाको वाक्यमा कर्ता अनुसार क्रियापदको परिवर्तन हुन्छ भने तामाङ भाषामा क्रियापद परिवर्तन नभइ तटस्थ नै रहन्छ । यसरी नेपाली भाषाको वाक्य संरचना कर्ता र क्रियापद, विशेषण र विशेष्य, भेदक र भेद्य बीच प्रभावित भएको हुन्छ भने तामाङ भाषाका वाक्य संरचना कर्ता र क्रियापद, विशेषण र विशेष्य, भेदक र भेद्यबीच अप्रभावित देखिन्छ । त्यसैले यी दुई भाषाका बीचमा वाक्य संरचना सङ्गतिका रूपमा फरक भएकाले तामाङ मातृभाषी वक्ताहरूलाई लिङ्गगत भिन्नता, पदहरू बीच कठिनाई र त्रुटिहरू गर्ने सम्भावना अधिक देखिन्छ ।

वचनका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन

प्रस्तुत अध्ययनमा तामाङ र नेपाली भाषाबीच वचनका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन गरिएको छ । वचन भनेको वस्तुको सङ्ख्यासम्बन्धी धारणालाई अभिव्यक्त गर्ने व्याकरणिक कोटि विशेष हो (न्यौपाने र न्यौपाने, २०६३ : ९६) । वचन दुई प्रकारका छन् । एउटालाई बुझाउने शब्दलाई एकवचन र धेरैलाई बुझाउने शब्दलाई बहुवचन भनिन्छ । नेपालीमा वचनको अभिव्यक्ति नाम, सर्वनाम, विशेषण र क्रियापदमा हुन्छ भने तामाङ भाषामा नाम र सर्वनाममा मात्र वचन पाइन्छ । तामाङ भाषाको एकवचनमा कुनै सर्ग लागेको हुँदैन तर बहुवचनमा दुगु/जुगु/कादे परसर्ग लागेका हुन्छन् । तामाङ भाषाको अमानवीय नाममा बहुवचन देखाउन सामान्यतः परसर्ग देखाउन /जुगु/ लाग्छ भने मानवीय नाममा /दुगु/ को प्रयोग भएको पाइन्छ र सर्वनाममा चाँहि /कादे/ को प्रयोग भएको पाइन्छ (योञ्जन तामाङ, २०७२ : २५) । यसरी यहाँ तामाङ र नेपाली भाषाका एकवचन र बहुवचन बीच तुलना गरी तामाङ मातृभाषी वक्ताले दोस्रो भाषाको रूपमा नेपाली भाषा प्रयोग गर्दा गर्न सक्ने त्रुटिहरूको अध्ययन गरिएको छ । जहाँ कर्ता र क्रियापद, विशेषण र विशेष्य, भेदक र भेद्यबीच तुलना गरिएको छ ।

तामाङ भाषा र नेपाली भाषामा एक वचन र बहुवचन जनाउने शब्दहरू :

तालिका सं. ४

एकवचन		बहुवचन	
तामाङ	नेपाली	तामाङ	नेपाली
आखे	हजुरबुबा	आखेदुगु	हजुरबुबाहरू
माम	हजुरआमा	ममदुगु	हजुरआमाहरू
आपा	बुबा	आपादुगु	बुबाहरू
आप्रेन/आब्रेन	ठुलोबुबा	आप्रेनदुगु	ठुलोबुबाहरू
स्युमी	सासु	स्युमीदुगु	सासुहरू
म्ही	मान्छे	म्हीदुगु	मान्छेहरू
म्हे	गाई	म्हेजुगु	गाईहरू
म्हेन्दो	फूल	म्हेन्दोजुगु	फूलहरू
धिम/दिम	घर	दिमजुगु	घरहरू
तावर	विरालो	तावरजुगु	विरालोहरू
क्वान	लुगा	क्वानजुगु	लुगाहरू
रहो	साथी	रोदुगु	साथीहरू
म्लाडाइ	कालो	म्लाडाइजुगु	काला
खेप्पा	बूढो	खेप्पादुगु	बूढा/बूढाहरू

थे	ऊ/उनी	थेनीकादे	उनीहरू
----	-------	----------	--------

कर्ता र क्रियापद

तालिका सं. ५ 'क'

तामाङ भाषा

एकवचन	बहुवचन
रहो/रो खाजी ।	रोकादे/दुगु खानी ।
च्यानसे रा चाजी ।	च्यानकादे/दुगुसे रा चाजी ।
च्योन/आले काजी ।	च्योन/आलेकादे काजी ।
आपा सेजी ।	आपाकादे/दुगु सेजी ।
तावर ह्यारमुला ।	तावरकादे ह्यारमुला ।

तालिका सं. ५ 'ख'

नेपाली भाषा

एकवचन	बहुवचन
साथी आयो ।	साथीहरू आए ।
बाघले बाखा खायो ।	बाघहरूले बाखा खाए ।
भाई रोयो ।	भाईहरू रोए ।
बुबा जानुभयो ।	बुबाहरू जानुभयो ।
बिरालो दगुर्छ ।	बिरालोहरू दगुर्छन् ।

माथि उल्लिखित तालिकामा दिइएका तामाङ भाषाका वचनगत वाक्यहरूमा कर्ता र क्रियापद बीचको सङ्गतिमा वचनले कुनै प्रभाव पारेको पाइँदैन । यहाँ तामाङ भाषामा एकवचनका वाक्यहरूमा क्रमशः एकवचन कर्ता-रो, च्यान, च्योन, आपा, तावर, का साथमा एकवचन क्रियापद खाजी, चाजी, काजी, सेजी, ह्यारमुला, को प्रयोग भएको छ । त्यसैगरी

बहुवचन वाक्यहरूमा कर्ता क्रमशः रोदुगु, च्यानजुगु, च्योनदुगु, आपादुगु, तावरजुगुका साथमा बहुवचनगत क्रियापद क्रमशः खाजी, चाजी, क्राजी, सेजी, ट्यारमुलाको नै प्रयोग भएको छ । अतः तामाङ भाषाका वाक्यहरूमा वचनगत रूपले कर्ता र क्रियापद बीचको सङ्गतिमा कुनै प्रभाव नभएको देखिन्छ ।

नेपाली भाषाको वाक्यगठनमा वचनले प्रभाव पारेको देखिन्छ । नेपाली भाषाको वाक्यहरूमा एकवचन कर्ताहरू क्रमशः : साथी, बाघ, भाइ, बुबा, बिरालोका साथमा क्रियापद आयो, खायो, रोयो, जानुभयो, दगुर्छन् को प्रयोग भएको छ भने बहुवचन कर्ताहरू: साथीहरू, बाघहरू, भाईहरू, बुबाहरू, बिरालोहरू, सगँ आए, खाए, रोए, जानुभयो, दगुर्छन्, बहुवचन क्रियापदको प्रयोग भएको छ । अतः नेपाली भाषामा कर्ता र क्रियापदबीच वचनगत सङ्गति देखिन्छ ।

कर्ता र क्रियापदको सङ्गतिगत सम्भाव्य त्रुटिहरू

नेपाली भाषाका वाक्य संरचना(वाक्यगठन) का तुलनामा तामाङ भाषाका वाक्य संरचनामा कर्ता र क्रियापदलाई वचनले कुनै प्रभाव पारेको पाइँदैन । त्यसैले तामाङ मातृभाषी वक्ताले नेपाली भाषाको वाक्यगठनमा विभिन्न त्रुटिहरू गर्न सक्ने सम्भावना देखिन्छ ।

जस्तै :

- साथीहरू आयो ।
- भाइहरू रोयो ।
- बुबाहरू गयो ।
- बिरालोहरू दगुर्छ ।

माथि उल्लिखित वाक्यहरूमा क्रमशः : बहुवचन कर्ता : साथीहरू, भाइहरू, बुबाहरू, बिरालोहरूका साथमा आए, रोए, जानुभयो, दगुर्छन् क्रियापदको प्रयोग हुनुपर्नेमा एकवचन कर्ताका क्रियापदहरू नै प्रयोग भएका छन् । यसरी कर्ता बहुवचन हुँदा क्रियापद पनि बहुवचन हुनुपर्नेमा नभएकाले माथिका वाक्यहरू पूर्णरूपमा त्रुटि देखिन्छन् । जुन त्रुटि तामाङ मातृभाषाको प्रभावले गर्दा भएको देखिन्छ ।

विशेषण र विशेष्य

तलिका सं. ६ 'क'

तामाङ भाषा

एकवचन	बहुवचन
म्लाडाइ च्योन क्राजी ।	म्लाडाइ च्योनदुगु क्राजी ।
खेप्पा म्ही खाजी ।	खेप्पा म्हीदुगु खाजी ।
कुक्पा/लेम्बा ज्योज्यो स्याजी ।	कुक्पा ज्योज्योदुगु स्याजी ।
जाजा/उथिवा तावर ट्यार्जी ।	जाजा तावरजुगु ह्याजी ।
नोबा/कोन ब्राजी ।	नोबा कोनदुगु ब्राजी ।

तालिका सं. ६ 'ख'

नेपाली भाषा

एकवचन	बहुवचन
काले भाइ रोयो ।	काला भाइहरू रोए ।
बूढो मान्छे आयो ।	बूढा मान्छेहरू आए ।
लाटो दाजु नाच्यो ।	लाटा दाजुहरू नाचे ।
सानो बिरालो भाग्यो ।	साना बिरालाहरू भागे ।
अग्लो भान्जो हिँड्यो ।	अग्ला भान्जाहरू हिँडे ।

माथि तामाङ भाषाका वाक्यहरूमा म्लाडाइ, खेप्पा, कुक्पा/लेम्बा, जाजा/उथिवा, नोबा विशेषणहरू एकवचन र बहुवचनमा एउटै रूपमा प्रयोग भएको पाइन्छ । एकवचन विशेष्यका रूपमा च्योन, म्ही, ज्योज्यो, तावर, कोन, र बहुवचन विशेष्यको रूपमा त्यही एकवचन विशेष्यमा कादे/दुगु, प्रत्यय जोडिएर प्रयोगमा आएको छ । यसकारण तामाङ भाषामा विशेष्यका आधारमा

मात्र वचन छुट्याउन सकिन्छ तर विशेषण र विशेष्य बीचमात्र वचनगत सङ्गति भने तामाङ भाषामा पाइँदैन ।

त्यसैगरी नेपाली भाषाका वाक्य संरचनामा भएको विशेषण र विशेष्यका बीचमा संरचनागत सङ्गति रहेको पाइन्छ । एकवचन वाक्यहरूमा आएका कालो, बूढो, लाटो, सानो, अग्लो विशेषण हुन् र भाइ, मान्छे, दाजु, बिरालो, भान्जो, विशेष्यका रूपमा प्रयोग भएको पाइन्छ । साथै बहुवचनका वाक्यहरूमा काला, बूढा, लाटा, साना, अग्ला, विशेषणका साथमा भाइहरू, मान्छेहरू, दाजुहरू, बिरालाहरू, भान्जाहरू विशेष्यका रूपमा प्रयोग भएका छन् ।

तामाङ भाषा र नेपाली भाषाको वाक्य संरचनालाई हेर्दा तामाङ भाषामा विशेषण र विशेष्यको वचनगत सङ्गति पाइँदैन भने नेपाली भाषाका वाक्यगठनका संरचनालाई हेर्दा विशेषण र विशेष्यको वचनगत सङ्गति रहेको पाइन्छ ।

विशेषण र विशेष्यको सङ्गतिगत सम्भाव्य त्रुटि

तामाङ भाषामा विशेषण र विशेष्यको वचनगत सङ्गति नभएको हुँदा तामाङ मातृभाषी वक्ताहरूले दोस्रो भाषाका रूपमा नेपाली भाषाको प्रयोग गर्दा निम्नानुसारका त्रुटिहरू गर्ने सम्भावना देखिन्छ :

- कालो भाइहरू रोयो ।
- बूढो मान्छेहरू आयो ।
- लाटा दाजु नाचे ।

माथिका वाक्यहरूमा क्रमशः 'कालो' एकवचन विशेषणमा एकवचन विशेष्य 'भाइ' हुनुपर्नेमा 'भाइहरू' भएको छ । त्यस्तैगरी 'बूढो' एकवचन विशेषणमा 'मान्छेहरू' बहुवचन विशेष्य आएको छ । त्यहाँ 'मान्छे' हुनुपर्ने देखिन्छ । 'लाटा' बहुवचन विशेषणमा 'दाजु' एकवचन विशेष्यको प्रयोग भएको छ । जहाँ, बहुवचनको रूपमा 'दाजुहरू' हुनुपर्ने देखिन्छ । साथै क्रियापदमासमेत त्रुटिपूर्ण रहेको देखिन्छ । त्यसैले माथिका वाक्यहरूमा विशेषण र विशेष्यबीच वचनगत सङ्गति नभएकोले वाक्यहरू पूर्णरूपमा त्रुटि देखिन्छन् ।

भेदक र भेद्य

तालिका सं. ७ 'क'

तामाङ भाषा

एकवचन	बहुवचन
डाला रा मुला ।	डाला राजुगु मुला ।
आइला जा निजी ।	आइला जादुगु निजी ।
थेला कोन ह्यार्जी ।	थेला कोनदुगु ह्यार्जी ।
राडला च्योन स्याजी ।	राडला च्योनदुगु स्याजी ।

तालिका सं. ७ 'ख'

नेपाली भाषा

एकवचन	बहुवचन
मेरो बाख्रो छ ।	मेरा बाखाहरू छन् ।
तिम्रो छोरो गयो ।	तिम्रा छोराहरू गए ।
उसको भान्जो भाग्यो ।	उसका भान्जाहरू भागे ।
तपाईंको भाइ नाच्यो ।	तपाईंका भाइहरू नाचे ।

माथि उल्लिखित तालिकामा तामाङ भाषाका वाक्यहरूमा एकवचन र बहुवचन दुवैमा एउटै भेदक डाला, आइला, थेला, राडला प्रयोग भएकोले तामाङ भाषामा भेदक र भेद्य बीच वचनगत सङ्गति रहेको देखिँदैन । त्यसैगरी एकवचन भेद्यको रूपमा रा, जा, कोन, च्योन र बहुवचन भेद्यको रूपमा दुगु/जुगु प्रत्यय जोडिएर प्रयोगमा आएको छ । यसरी तामाङ भाषामा भेदक र भेद्यबीच वचनगत सङ्गति नहुने कुराको स्पष्ट जानकारी हुन्छ ।

त्यसैगरी नेपाली भाषाका वाक्यहरूमा भेदक र भेद्यबीच वचनगत सङ्गति रहेको पाइन्छ । माथिका एकवचनका वाक्यहरूमा क्रमशः भेद्यका रूपमा बाख्रो, छोरो, भान्जो, भाइ प्रयोग भएको छ । त्यस्तै बहुवचन वाक्यहरूमा भेदकका रूपमा मेरो, तिम्रो, उसका, तपाईंका साथमा बाखाहरू, छोराहरू, भान्जाहरू, भाइहरू भेद्यका रूपमा प्रयोग भएका छन् । त्यसैले नेपाली भाषाका वाक्यहरूमा भेदक र भेद्य बीच स्पष्ट रूपमा वचनगत सङ्गति रहेको पाइन्छ ।

भेदक र भेद्यबीच सङ्गतिगत सम्भाव्य त्रुटि

तामाङ भाषामा भेदक र भेद्यबीच वचनगत सङ्गति रहेको पाइँदैन तर नेपाली भाषामा भेदक र भेद्यबीच वचनगत सङ्गति भएको पाइन्छ । त्यसकारण तामाङ मातृभाषी वक्ताहरूले नेपाली भाषाको प्रयोग दोस्रो भाषाको रूपमा गर्दा विभिन्न किसिमका त्रुटिहरू गर्ने सम्भावना प्रबल रूपमा देखिन्छ । जस्तै:

- मेरो बाखाहरू छ ।
- तिम्रो छोराहरू गयो ।
- तपाईंका भाइ नाच्यो ।
- उसका भान्जो भागे ।

माथि उल्लिखित पहिलो वाक्यमा भेदक एकवचन 'मेरो' छ भने भेद्य बहुवचन 'बाखाहरू' प्रयोगमा भएका छन् । जहाँ भेदक 'मेरो' हुनुपर्ने थियो । त्यसैगरी दोस्रो वाक्यमा पनि भेदक एकवचन 'तिम्रो' र भेद्य बहुवचन 'छोराहरू' प्रयोग भएका छन् । जहाँ भेदक 'तिम्रो' हुनुपर्ने थियो । त्यस्तै तेस्रो वाक्यमा पनि बहुवचन 'तपाईंका' छ भने भेद्य एकवचन 'भाइ' प्रयोग भएको छ । जहाँ भेदक 'तपाईंको' एकवचन हुनुपर्ने थियो । त्यसैगरी चौथो वाक्यमा पनि भेदक बहुवचन 'उसका' प्रयोग भएको छ भने भेद्य एकवचन 'भान्जो' प्रयोग भएको छ । जहाँ भेदक एकवचन 'उसको' हुनुपर्ने थियो साथै क्रियापद पनि त्रुटिपूर्ण देखिन्छ । अतः माथिका वाक्यहरू पूर्णरूपमा त्रुटिपूर्ण देखिन्छ ।

निष्कर्ष

तामाङ भाषा र नेपाली भाषाका वचनका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययनबाट के कुरा स्पष्ट हुन्छ भने तामाङ भाषाको कर्ता र क्रियापद, विशेषण र विशेष्य, भेदक र भेद्यलाई वचनले कुनै प्रभाव नपर्ने तर नेपाली भाषामा चाँहि कर्ता र क्रियापद, विशेषण र विशेष्य, भेदक र भेद्यलाई वचनले पूर्णरूपमा प्रभाव पार्दछ । त्यसैले तामाङ र नेपाली भाषाका बीच वाक्य संरचनामा

वचनगत भेदकका कारणले नै तामाङ मातृभाषी वक्ताहरूले नेपाली भाषाको प्रयोगमा विभिन्न त्रुटिहरू गर्न सक्ने सम्भावना देखिन्छ ।

पुरुषका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन

प्रस्तुत अध्ययनमा तामाङ र नेपाली भाषाका बीच पुरुषका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन गरिएको छ । व्यक्तिलाई बुझाउने व्याकरणको चिह्नलाई पुरुषभनिन्छ । नेपालीमा वक्तालाई जनाउने प्रथम पुरुष, श्रोतालाई जनाउने द्वितीय पुरुष र कुरा गरिने व्यक्ति (विषय) लाई जनाउने तृतीय पुरुष गरी तीन प्रकारका पुरुषहरू पाइन्छन् (बराल र एटम , २०६६ : ४३) । यहाँ तामाङ र नेपाली भाषाका पुरुषबीच तुलना गरी तामाङ मातृभाषीले नेपाली सिक्दा गर्न सक्ने सम्भावित त्रुटिहरूको पूर्वानुमान गरिएको छ ।

तामाङ र नेपाली भाषाका प्रथम, द्वितीय र तृतीय पुरुषजनाउने रूप व्यवस्था

तालिका सं. ८

प्रथम पुरुष		द्वितीय पुरुष		तृतीय पुरुष	
तामाङ	नेपाली	तामाङ	नेपाली	तामाङ	नेपाली
डा	म	ए	तँ	थे	ऊ
ह्याङ	हामी	आई	तिमी	चु/इजु	यो
		राङ	तपाईँ	होजु	त्यो
		राङ	हजुर	उनी	थे
				उहाँ	थे

पुरुषका आधारमा कर्ता र क्रियापद

तालिका सं. ९ 'क'

तामाङ भाषा

प्रथम पुरुष	द्वितीय पुरुष	तृतीय पुरुष
डा व्हाइ गोबा ।	ए ह्वारा/म्राङ्गी निजी ।	थे ख्यात्मुला ।
ह्याङ व्हाइ गोबा ।	आइ ह्वारा/म्राङ्गी निजी ।	चु दाबो/ब्रबु ख्यात्मुला ।
	आइकादे ह्वारारी निजी ।	थेनी दाबोकादे ख्यात्मुला ।
	राङकादे ह्वारारी (निजी) सेजी	थेनीकादे ह्वाइ (गोमुला) गोस्युमुल

तालिका सं. ९ 'ख'

नेपाली भाषा

प्रथम पुरुष	द्वितीय पुरुष	तृतीय पुरुष
म गीत गाउँछु ।	तँ बारीमा गइस् ।	उनी पढ्छिन् ।
हामी गीत गाउँछौं ।	तिमी बारीमा गयौं ।	त्यो केटो पढ्छ ।
	तिमीहरू बारीमा गयौं ।	ती केटा पढ्छन् ।
	तपाईंहरू बारीमा जानुभयो	उहाँहरू गीत गाउनुहुन्छ ।

उल्लिखित तालिकामा देखाइए अनुसार तामाङ भाषाका पुरुषगत वाक्य संरचनाहरूमध्ये प्रथम पुरुषमा कर्ता क्रमशः डा, ट्याङ, र क्रियापद 'गोवा' प्रयोग भएको छ । त्यस्तै द्वितीय पुरुषका वाक्यहरूमा कर्ताका रूपमा ए, आइ, आइकादे/दुगु, राडदुगु, र क्रियापदको रूपमा निजी (सेजी) प्रयोग भएका छन् । त्यस्तैगरी तृतीय पुरुषका वाक्य संरचनामा कर्ता क्रमशः थे, चु, थेनी, थेनीकादे र क्रियापद ख्यात्मुला, ख्यात्मुला, ख्यात्मुला र गोमुला (गोस्युमुला) प्रयोगमा आएका छन् ।

त्यसैगरी नेपाली भाषाका पुरुषगत वाक्य संरचनाहरूमध्ये प्रथम पुरुषमा कर्ता- म, हामी का साथमा क्रियापद गाउँछु , गाउँछौं प्रयोग भएका छन् । त्यस्तै द्वितीय पुरुषमा कर्ता तँ, तिमी, तिमीहरू, तपाईंहरूका साथमा गइस्, गयौं, गयो, जानुभयो, क्रियापदको प्रयोग भएको पाइन्छ । त्यस्तै गरी तृतीय पुरुषमा कर्ता क्रमशः उनी, यो, ती, उहाँहरूका साथमा पढ्छिन्, पढ्छ, पढ्छन्, गाउनुहुन्छ क्रियापदको प्रयोग भएको देखिन्छ । जसले गर्दा नेपाली भाषाको पुरुषगत वाक्यगठन/संरचना कर्ता र क्रियापद बीच सङ्गति भएको पाइन्छ ।

पुरुषका आधारमा कर्ता र क्रियापदको सङ्गतिगत सम्भाव्य त्रुटि

कर्ता र क्रियापदलाई तामाङ भाषाको वाक्यगठनमा पुरुषले प्रभाव पारेको देखिँदैन तर नेपाली भाषाको वाक्यगठनमा कर्ता र क्रियापदलाई पुरुषले पूर्ण प्रभाव पारेको देखिएता पनि तामाङ मातृभाषी वक्ताले नेपाली भाषाको प्रयोगमा त्रुटि गर्न सक्ने सम्भावना देखिन्छ । जस्तै:

- हामी गीत गाउँछ ।
- तँ बारीमा गयो ।
- तिमी बारीमा गयो ।
- उनीहरू पढ्छ ।
- तपाईं बारीमा जान्छ ।

माथिका वाक्यहरू त्रुटिपूर्ण र अशुद्ध छन् किनभने प्रथम पुरुष 'हामी' कर्ताको प्रयोगमा क्रियापद 'गाउँछौं' हुनुपर्ने र द्वितीय पुरुष 'तँ' र 'तिमी' कर्ताको प्रयोग हुँदा क्रियापद 'गइस्' र 'गयौ' हुनुपर्ने र तृतीय पुरुष 'उनीहरू' प्रयोग हुँदा क्रियापद 'पढ्छन्' हुनुपर्नेमा क्रमशः गाउँछ, गयो, जान्छ, पढ्छ प्रयोग भएकाले ती वाक्यहरू सबै त्रुटिपूर्ण देखिन्छन् ।

निष्कर्ष

तामाङ र नेपाली भाषाका पुरुषका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययनबाट के पुष्टि हुन्छ भने तामाङ भाषाका कर्ता र क्रियापदलाई पुरुषले कुनै प्रभाव नपर्ने तर नेपाली भाषाका कर्ता र क्रियापदलाई भने पुरुषले पूर्ण रूपमा प्रभाव पारेको देखिन्छ । त्यसैले तामाङ मातृभाषी वक्ताले नेपाली भाषा दोस्रो भाषाको रूपमा प्रयोग गर्दा स्रोत भाषाको प्रभावले त्रुटि गर्ने सम्भावना बढी देखिन्छ ।

कालका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन

प्रस्तुत अध्ययनमा तामाङ भाषा र नेपाली भाषाका बीच कालका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन गरी तामाङ मातृभाषी वक्ताले नेपाली भाषा प्रयोगमा गर्न सक्ने सम्भावित त्रुटिहरूको समेत पूर्वानुमान गरिएको छ । क्रियाको समयसँग सम्बन्धित रूपायनिक कोटिलाई काल भनिन्छ । नेपालीमा यो धातुबाट अभिव्यक्त हुन्छ (न्यौपाने र अन्य, २०६७ : १०१) । काल क्रियापदमा धातुसँग जोडिएका प्रत्ययहरू 'छ', 'यो' र 'नेछ' ले वर्तमान भूत र भविष्यत्लाई अभिव्यक्त गरेका छन् । यसरी क्रियापदमा लाग्ने प्रत्ययका आधारमा नेपालीमा काल तीन प्रकारका छन् भने भाषाको रूपात्मक व्यवस्थाका आधारमा भूत र अभूत गरी काल दुई प्रकारका छन् । अभूत अन्तर्गत वर्तमान र भविष्यत् पर्दछन् (अधिकारी, २०७१:१३१) ।

तालिका सं. १०

भूतकालका आधारमा तामाङ र नेपाली भाषा

तामाङ भाषा	नेपाली भाषा
डा बुरी निजी ।	म खेतमा गएँ ।
ए बुरी निजी ।	तँ खेतमा गइस् ।
आइ बुरी निजी ।	तिमी खेतमा गयौ ।
राङ बुरी निजी(सेजी) ।	तपाइँ खेतमा जानुभयो ।

तामाङ भाषामा 'निजी'(सेजी) र नेपाली भाषामा गएँ, गइस्, गयौ र जानुभयो क्रियापदले भूतकालको बोध गराउँदछ । तामाङ भाषामा धातुमा /जी/ वा /ची/ लगाउँदा भूत काल हुन्छ । तामाङ धातुको अन्त्यमा क, च, ट, त, प वर्ण भए भूत कालमा /ची/ लाग्छ, र अन्य वर्ण भएमा /जी/ लाग्छ ।

तालिका सं. ११

वर्तमान कालका आधारमा तामाङ र नेपाली भाषा

तामाङ भाषा	नेपाली भाषा
डा गे/ग्यात लामुला /लाला/ ।	म काम गर्छु ।
ए गे/ग्यात लामुला /लाला/ ।	तँ काम गर्छस् ।
आइदुगु गे/ग्यात लामुला /लाला/ ।	तिमीहरू काम गर्छौं ।
राङ गे/ग्यात लामुला/लास्युमुला/ ।	तपाइँ काम गर्नुहुन्छ ।

तामाङ भाषामा लामुला/लास्युमुला, र नेपालीमा गर्छु, गर्छस्, गर्छौं, गर्नुहुन्छ क्रियापदले /वर्तमान काललाई बुझाउँदछ । यसरी तामाङ भाषाको सामान्य वर्तमान काललाई जनाउन धातुमा /मुला/ अर्थात/लाला/ लाग्दछ ।

तालिका सं. १२

भविष्यत् कालका आधारमा तामाङ र नेपाली भाषा

तामाङ भाषा	नेपाली भाषा
डा याम्बु निला ।	म राजधानी जानेछु ।
ए याम्बु निला ।	तँ राजधानी जानेछस् ।
आइदुगु याम्बु निला ।	तिमीहरू राजधानी जानेछौ ।
राङ याम्बु (निला) सेला ।	तपाईँ राजधानी जानुहुनेछ ।

उल्लिखित तालिकामा दिएका वाक्य संरचनामा तामाङ भाषाम निला, सेला, र नेपालीमा जानेछु, जानेछस्, जानेछौ, जानुहुनेछ, क्रियापदले भविष्यत्कालको बोध गराएको देखिन्छ । यसरी तामाङ भाषामा भविष्यत् काल जनाउन धातुमा /ला/ लाग्दछ ।

कालको सङ्गतिगत सम्भाव्य त्रुटि

कालका आधारमा तामाङ र नेपाली भाषाका बीचमा व्यतिरेकी अध्ययन गर्दा तामाङ र नेपाली भाषामा विभिन्न भिन्नताहरू देखा पर्दछन् । तामाङ भाषामा काल भूत र अभूत दुई प्रकारका छन् । अभूत अन्तर्गत वर्तमान र भविष्यत् पर्दछ । त्यसैले वर्तमान र भविष्यत् कालको क्रियापद एउटै हुन्छ । साथै तामाङ भाषामा कालगत सङ्गति पाइँदैन । त्यसकारण तामाङभाषी वक्ताहरूले नेपाली भाषा दोस्रो भाषाको रूपमा सिक्दा विभिन्न त्रुटिहरू गर्न सक्ने सम्भावना प्रवल देखिन्छ ।

जस्तै :

- म राजधानी जाला ।
- तँ राजधानी जान्छ ।
- हामी खेतमा गयो ।
- तपाईँ खेतमा गयो ।

माथिका वाक्यहरूमा कालगत सङ्गति भएको देखिँदैन । वाक्यहरूमा क्रियापद जाला, जान्छ, गयो, गयो, का स्थानमा जानेछु, जान्छस्, गयौँ, जानुभयो हुनुपर्ने थियो । अतः तामाङ

मातृभाषी वक्तालाई दोस्रो भाषाका रूपमा नेपाली भाषा सिक्दा विभिन्न त्रुटिहरू गर्ने देखिन्छ । जुन आफ्नो मातृभाषाको प्रभावले पनि हुन सक्छ ।

निष्कर्ष

प्रस्तुत अध्ययनमा तामाङ र नेपाली भाषाका बीच कालका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन गर्दा तामाङ भाषामा कालगत सङ्गति नहुनु तर नेपाली भाषामा चाहिँ कालगत सङ्गति हुनु, दोस्रो भाषाको रूपमा नेपाली भाषा सिक्दा तामाङ मातृभाषी वक्ताहरूले विभिन्न त्रुटिहरू गर्नु, तामाङ मातृभाषी वक्ताहरूले कर्ताअनुसार क्रियापदको प्रयोग नगर्नु, तामाङ मातृभाषी वक्ताले नेपाली भाषा सिक्दा गर्ने त्रुटिहरू आफ्नो मातृभाषाको कारणले भएको पत्ता लगाउनु रहेको छ ।

पक्षका आधारमा तामाङ र नेपाली भाषा बीच व्यतिरेकी विश्लेषण/अध्ययन

प्रस्तुत अध्ययनमा तामाङ र नेपाली भाषा बीच पक्षका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन गरिएको छ । कालका विविध अवस्था विशेषलाई सङ्केत गर्ने रूपायनिक कोटिलाई पक्ष भनिन्छ । यो पानि क्रियामा अभिव्यक्त हुने कोटि हो । यो कालिक सर्गभन्दा अगाडि देखा पर्दछ । यसले कालको विशेषता देखाउँछ (न्यौपाने र अन्य २०६७ : २००२) ।

नेपालीमा मुख्यतः पाँच किसिमका पक्ष व्यक्त हुन्छन् । सामान्य, अपूर्ण, पूर्ण, अभ्यस्त र अज्ञात (अधिकारी, २०७१:) । तामाङ मातृभाषी वक्ताहरूले नेपाली भाषाको प्रयोगमा गर्न सक्ने त्रुटिहरूको समेत पूर्वानुमान गरिएको छ ।

तालिका सं. १३

अपूर्ण वर्तमान काल

तामाङ भाषा	नेपाली भाषा
डा नाम्दार ख्यात्पानमुला ।	म कथा पढ्दैछु ।
ट्याङ नाम्दार ख्यात्पानमुला ।	हामी कथा पढ्दैछौं ।
आइ नाम्दार ख्यात्पानमुला ।	तिमी कथा पढ्दैछौ ।
ए नाम्दार ख्यात्पानमुला	तँ कथा पढ्दैछस् ।
थे नाम्दार ख्यात्पानमुला	ऊ कथा पढ्दैछ ।

माथि उल्लिखित तालिकामा देखाइए अनुसार तामाङ भाषामा ' ख्यात्पानमुला ' र नेपाली भाषामा पढ्दैछु, पढ्दैछौं, पढ्दैछौ, पढ्दैछस्, पढ्दैछ्छ क्रियापदहरूले अपूर्ण वर्तमान कालको बोध गराएको पाइन्छ ।

तालिका सं. १४

अपूर्ण भूत काल

तामाङ भाषा	नेपाली भाषा
डा कान चावान मुवा ।	म भात खाँदै थिएँ ।
ह्याङ कान चावान मुवा ।	हामी भात खाँदै थियौँ ।
आइ कान चावान मुवा ।	तिमी भात खाँदै थियौ ।
ए कान चावान मुवा ।	तँ भात खाँदै थिइस् ।
थे कान चावान मुवा ।	ऊ भात खाँदै थियो ।

तामाङ भाषामा 'चावानमुवा' / 'चावानमुम्बा' नेपाली भाषामा खाँदै थिएँ, खाँदै थियौँ, खाँदै थियौ, खाँदै थिइस् र खाँदै थियो । क्रियापदहरूले अपूर्ण भूत कालको बोध गराएको देखिन्छ ।

तालिका सं. १५

अपूर्ण भविष्यत् काल

तामाङ भाषा	नेपाली भाषा
डा कान चावान ताला	म भात खाँदै हुनेछु ।
ह्याङ कान चावान ताला	हामी भात खाँदै हुनेछौँ ।
आइ कान चावान ताला	तिमी भात खाँदै हुनेछौ ।
ए कान चावान ताला	तँ भात खाँदै हुनेछस् ।

थे कान चावान ताला	ऊ भात खाँदै हुनेछ ।
-------------------	---------------------

माथि उल्लिखित तालिकामा देखाइए अनुसार तामाङ भाषामा ‘ चावान ताला ’ र नेपाली भाषामा खाँदै हुनेछ, खाँदै हुनेछौं, खाँदै हुनेछस्, खाँदै हुनेछौ, खाँदै हुनेछ । क्रियापदले अपूर्ण भविष्यत कालको बोध गराएको देखिन्छ । यसरी तामाङ भाषामा अपूर्ण पक्षलाई बुझाउनका लागि क्रियाको धातुमा /पान/ वा /वान/ लाग्दछ । तामाङ धातुको अन्त्यमा क, च, ट, त, प वर्ण भए अपूर्ण पक्षमा /पान/ हुन्छ र अन्य वर्ण भए वान हुन्छ ।

अपूर्ण पक्षको सङ्गतिगत सम्भाव्यव त्रुटि

अपूर्ण पक्षको आधारमा तामाङ र नेपाली दुवै भाषामा भिन्नता रहेको पाइन्छ । तामाङ मातृभाषी वक्ताले आफ्नो मातृभाषाको प्रभावका कारणले नेपाली भाषा दोस्रो रूपमा सिक्दा निम्नानुसारका जस्ता त्रुटि गर्ने सम्भावना रहन्छ ।

- तँ कथा पढ्दैछ ।
- तिमी भात खाँदै थियो ।
- ऊ भात खाँदै हुनेछस् ।

माथिका वाक्यहरू त्रुटिपूर्ण देखिन्छन् किनकि पहिलो वाक्यमा अपूर्ण वर्तमान काल ‘ पढ्दैछेस्, हुनुपर्नेमा खाँदै थियो र तेस्रो वाक्यमा अपूर्ण भविष्यत् काल खाँदै हुनेछ । हुनुपर्नेमा खाँदै हुनेछस् भएकाले यी वाक्यहरू त्रुटिपूर्ण रहेको पाइन्छ ।

तालिका सं. १६

पूर्ण वर्तमान काल

तामाङ भाषा	नेपाली भाषा
कृपा बमो खावा मुला ।	कृपा रिसाएकी छिन् ।
डा बमो खावा मुला ।	म रिसाएको छु ।
ह्याङ बमो खावा मुला ।	हामी रिसाएको छौं ।

आइ बोरुु खरुवरु डुलरु ।	तरुडुडु ररुसरुकरु खुरु ।
थु बोरुु खरुवरु डुलरु ।	ऊ ररुसरुकरु खु ।

डरुथरु दरुडुडुकरु वरुकरुडुनुसरु तरुडुडु डरुषरुडुडु (खरुवरु) डुलरु रु नेडुलरु डरुषरुडुडु ररुसरुकरु डुखुनु, ररुसरुकरु खु, ररुसरुकरु खुरु, ररुसरुकरु खुरु ररुसरुकरु खु वुधु गरुएकरु डुखुनुखु ।

तरुलरुकरु सं. १७

डुडुडु डुतकरुल

तरुडुडु डरुषरु	नेडुलरु डरुषरु
लरुकरुडु करुडुवरु नरुवरु डुवरु ।	लरुकरुडु घुडुन गरुएकरु थरुडु ।
डु करुडुवरु नरुवरु डुवरु ।	डु घुडुन गरुएकरु थरुएँ ।
ए करुडुवरु नरुवरु डुवरु ।	तँ घुडुन गरुएकरु थरुडुसु ।
आइ करुडुवरु नरुवरु डुवरु ।	तरुडुडु घुडुन गरुएकरु थरुडुडु ।
थुनुडुकरुडु करुडुवरु नरुवरु डुवरु ।	तरुनुडुडु घुडुन गरुएकरु थरुए ।

उलुलरुखरुतरु तरुलरुकरुडुडु दरुडुडुनुसरु तरुडुडु डरुषरुडुडु 'नरुवरु डुवरु' रु नेडुलरु डरुषरुडुडु गरुएकरु थरुडु 'गरुएकरु थरुएँ' 'गरुएकरु थरुडुसु' 'गरुएकरु थरुडुडु' 'गरुएकरु थरुए' करुडुडुडुडु डुडुडु डुत करुलकरु वुधु गरुएकरु डुखुनुखु । डुसरुडु तरुडुडु डरुषरुडुडु डुडुडु डुखुलरुडुडु डुडुडुडुडुनुकरु लरुगरुडु तरुडुडुडु करुडुडुडु डुधरुतुडुडु /डु/ वरु /डु/ सडुडुडुडु करुडुडु लरुगुडुखु । तरुडुडु डुधरुतुडुडु अनुतुडुडुडु क, डु, ट, त, डु, वरुण डुए डुडुडु डुखुडुडु /डु/ हुनुखु रु अनुतुडुडु डुए /डु/ हुनुखु ।

तालिका सं. १७

पूर्ण भविष्यत काल

तामाङ भाषा	नेपाली भाषा
डा बोमो खावा ताला ।	म रिसाएको हुनेछु ।
कृपा बोमो खावा ताला ।	कृपा रिसाएकी हुनेछिन् ।
ह्याङ् बोमो खावा ताला ।	हामी रिसाएका हुनेछौं ।
ए बोमो खावा ताला ।	तँ रिसाएको हुनेछस् ।
थे बोमो खावा ताला ।	ऊ रिसाएको हुनेछ ।

तामाङ भाषामा 'बोमो खावा ताला' र नेपाली भाषामा 'रिसाएको हुनेछु' 'रिसाएकी हुनेछिन्' 'रिसाएका हुनेछौं' 'रिसाएको' 'हुनेछस् र रिसाएको हुनेछ' । क्रियापदले पूर्ण भविष्यत् कालको बोध गराएको पाइन्छ । यसरी तामाङ भाषाको पूर्ण पक्षलाई बुझाउनको लागि तामाङ क्रियाको धातुमा /पा/ वा /बा/ सहायक क्रिया लाग्दछ । तामाङ धातुको अन्त्यमा क, च, ट, त, प, वर्ण भए पूर्ण पक्षमा /पा/ हुन्छ र अन्य वर्ण भए /बा/ हुन्छ ।

पूर्ण पक्षको सङ्गतिगत सम्भाव्य त्रुटि

पूर्ण पक्षको आधारमा तामाङ र नेपाली दुवै भाषामा भिन्नता रहेको पाइन्छ । तामाङ मातृभाषी वक्ताले आफ्नो मातृभाषाको कारणले नेपाली भाषा सिक्दा निम्नानुसारका त्रुटि गर्ने सम्भावना देखिन्छ :-

- कृपा रिसाएको हुनेछ ।
- तिमी घुम्न गएको थियो ।
- हामी रिसाएको छ ।

माथिका वाक्यहरू त्रुटिपूर्ण छन् । किनकि पाहिलो वाक्यमा पूर्ण भविष्यत् काल 'गएकी हुनेछिन्' को प्रयोग हुनुपर्नेमा 'गएको हुनेछ' दोस्रो वाक्यमा पूर्ण भूत काल 'गएका थियो' हुनुपर्नेमा गएको थियो र तेस्रो वाक्यमा पूर्ण वर्तमान काल 'रिसाएका छौं' हुनु पर्नेमा 'रिसाएको छ' भएकाले त्रुटि पूर्ण देखिन्छन् ।

तालिका सं. १८

अभ्यस्त भूतकाल

तामाङ भाषा	नेपाली भाषा
डा ब्रिमुबा / ब्रिसैला ।	म लेख्छे ।
ट्याङ् ब्रिमुबा	हामी लेख्छ्यौं ।
स ब्रिमुबा	तँ लेख्थिस् ।
आइ ब्रिमुबा	तिमी लेख्थ्यौ ।
थे ब्रिमुबा	ऊ लेख्यो ।
राङ ब्रिमुबा / ब्रिस्युमुबा	तपाईं लेख्नुहुन्थ्यो ।

तामाङ भाषामा 'ब्रिमुबा' 'ब्रिस्युबा' क्रियापदहरूले र नेपाली भाषामा लेख्छे, लेख्छ्यौं, लेख्थिस्, लेख्थ्यौ, लेख्यो र लेख्नुहुन्थ्यो क्रियापदले अभ्यस्त भूतकालको बोध गराएको पाइन्छ ।

यसरी तामाङ भाषाको अभ्यास्त भूतकाललाई जनाउनका लागि तामाङ क्रियाको धातुमा /मुबा/ लाग्दछ ।

अभ्यस्त भूतको सङ्गतिगत सम्भाव्य त्रुटि

अभ्यस्त भूत पक्षको आधारमा तामाङ र नेपाली दुवै भाषामा भिन्नता रहेको पाइन्छ । तामाङ मातृभाषी वक्ताले आफ्नो मातृभाषाको प्रभावका कारण नेपाली भाषा सिक्दा तलका जस्ता त्रुटि गर्ने सम्भावना देखिन्छ :-

- हामी लेख्थे ।
- ऊ लेख्नुहुन्थ्यो ।

- तिमी लेख्यो ।

माथिका वाक्यहरू त्रुटिपूर्ण छन् किनकी पहिलो वाक्यमा 'लेख्यथ्यौँ' हुनुपर्नेमा 'लेख्थे' दोस्रो वाक्यमा 'लेख्यो' हुनुपर्नेमा 'लेख्नुहुन्थ्यो' र तेस्रो वाक्यमा 'लेख्यौ' हुनुपर्नेमा 'लेख्यो' प्रयोग भएकाले त्रुटि भएको पाइन्छ ।

तालिका सं. १९

अज्ञात भूतकाल

तामाङ भाषा	नेपाली भाषा
डा क्राजिम् ।	म रोएछु ।
ट्याङ् क्राजिम् ।	हामी रोएछौँ ।
ए क्राजिम् ।	तँ रोइछस् ।
आइ क्राजिम् ।	तिमी रोएछौ ।
ह्वाङ क्राजिम् / क्रास्युजिम्	तपाईँ रूनुभएछ ।
थेनीकादे क्राजिम् ।	उनीहरू रोएछन् ।
पेम्बा पाप्चिम् ।	पेम्बा लडेछ ।

माथिका तालिकाका देखाएअनुसार तामाङ भाषामा 'क्राजिम्' 'क्रास्युजिम्' र नेपाली भाषामा 'रोएछु' 'रोएछौँ' 'रोइछस्' 'रोएछौ' 'रूनुभएछ' 'रोएछन्' क्रियापदहरूले अज्ञात भूतकालको बोध गराएको पाइन्छ । यसरी तामाङ भाषाको अज्ञात पक्षलाई बुझाउनका लागि तामाङ क्रियाको धातुको /चिम्/ वा /जिम्/ लाग्छ । तामाङ धातुको अन्त्यमा क, च, ट, त, प वर्ण भए अज्ञात पक्षमा /चिम्/ हुन्छ र अन्य वर्ण भए /जिम्/ हुन्छ ।

अज्ञात भूतकालको सङ्गतिगत सम्भाव्य त्रुटि

अज्ञात पक्षको आधारमा तामाङ र नेपाली दुवै भाषामा अन्तर रहेको पाइन्छ । तामाङ मातृभाषी वक्ताहरूले आफ्नो मातृभाषाको प्रभावका कारण नेपाली भाषा दोस्रो भाषाका रूपमा सिक्दा गर्ने सम्भावित त्रुटिहरू निम्नानुसार छन् :-

- तँ रोएछ ।
- तिमी रूनुभएछ ।
- उनीहरू रोएछ ।

माथिका वाक्यहरू त्रुटिपूर्ण देखिन्छन् किनकी पहिलो वाक्यमा 'राइछस्' हुनुपर्नेमा 'रोएछौं', दोस्रो वाक्यमा 'रोएछौं' हुनुपर्नेमा 'रूनुभएछ' र तेस्रो वाक्यमा 'रोएछन्' हुनुपर्नेमा 'रोएछ' प्रयोग भएकाले यी वाक्यहरू त्रुटिपूर्ण रहेका छन् ।

निष्कर्ष

तामाङ र नेपाली भाषाका पक्षका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययनले के प्रष्ट्याउँछ भने तामाङ र नेपाली दुवै भाषामा कालको पक्षगत भिन्नता रहेको पाइन्छ । तामाङ र नेपाली दुवै भाषाका वाक्य संरचनामा पक्षगत भेदका कारणले नै तामाङ मातृभाषी वक्ताहरूले नेपाली भाषाको प्रयोगमा त्रुटि गर्न सक्ने सम्भावना देखिन्छ ।

आदरका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन

प्रस्तुत अध्ययनमा तामाङ र नेपाली भाषाका बीच आदरका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन गरिएको छ । व्यक्तिको प्रतिष्ठालाई सङ्केत गर्ने व्याकरणिक कोटिलाई आदर भनिन्छ । भाषाको प्रकृति अनुसार आदरका तहमा भिन्नता हुन सक्छ । नेपालीमा यो कोटि सर्वनाम, विशेषण र धातुबाट व्यक्त हुन्छ (न्यौपाने र अन्य, २०६७ : १०१) । आदरार्थी शब्दले व्यक्तिको इज्जत, सामाजिकसम्मान तथा प्रतिष्ठालाई झल्काउँछ । हरेक भाषिक समुदायमा आ-आफ्ना भाषा, धर्म अनुसार आदरको प्रयोग गर्ने प्रचलन रहेको हुन्छ । यसरी तामाङ भाषामा आदर ४ तहमा प्रयोग गरिएको पाइन्छ । जुन निम्नानुसार छन् :-

१. सामान्य आदर

आफ्नो पद वा आफूभन्दा निम्नतहका र आफू समानका व्यक्तिहरूलाई आत्मीयता प्रकट गर्न सामान्य आदरको प्रयोग गरिन्छ । यसलाई निम्न आदर पनि भनिन्छ । तामाङ भाषाका सामान्य आदर आउने शब्दहरू निम्नानुसार छन् ।

तामाङ र नेपाली भाषामा सामान्य आदर

तालिका सं. २०

तामाङ भाषा	नेपाली भाषा
आइ चुरी खाउ ।	तिमी यहाँ आऊ ।
एसे कान चाजी ।	तैले भात खाइस् ।
होजु चुरी खाजी ।	त्यो यहाँ आयो ।
आइ टिउ / चिउ ।	तिमी बस ।
आइला मिन तिगा यीन्ला ? / हिन्न ?	तिम्रो नाम के हो ?

२. उच्च आदर

आफूभन्दा ठूला अथवा आफूले आदर सत्कार गर्नुपर्ने तथा मान्नुपर्ने व्यक्तिलाई शिष्टता देखाउनको लागि उच्च आदरको प्रयोग गरिन्छ । जुन निम्नानुसार तालिकामार्फत् प्रस्तुत गर्न सकिन्छ :-

तालिका सं. २१

तामाङ भाषा	नेपाली भाषा
राड सोल्गो (सोल्स्युगो)	तपाईं खानुहोस् ।
राडकादे स्युगो ।	तपाईंहरू बस्नुहोस् ।
राड सेगो ।	तपाईं जानुहोस् ।
राड क्युइ थुङ्गो (थुङ्स्युगो) ।	तपाईं पानी पिउनुहोस् ।

३. अति उच्च आदर

समाजका प्रतिष्ठित व्यक्तिहरू पाहुनाहरू तथा आदरसूचक व्यक्तिहरूलाई विशेष शिष्टता दर्शाउन अति उच्च आदरार्थीको प्रयोग गरिन्छ र वैकल्पिक रूपमा विशिष्ट आदरार्थीको प्रयोग पनि गरिन्छ। जस्तै :-

तालिका सं. २२

तामाङ भाषा	नेपाली भाषा
राङ दानास्युगो ।	हजुर बस्नुहोस् ।
राङनीसे सोल्जी ।	हजुरले खानुभयो ।
राङ दिगु सोल्स्युगो ।	हजुर नास्ता लिनुहोस् ।
राङ फेपको / फेपखाउ ।	हजुर पाल्नुहोस् ।

४. विशिष्ट आदर

समाजमा सर्वोच्च मान्यजनहरू औतारी लामा र सोही स्तरकका विद्वान लामाहरू, ताम्बा (समाजविद्) गान्बा (बुजुक), राजा आदि प्रतिष्ठित व्यक्तिहरूलाई उच्चतम आदर जनाउँदा विशिष्ट आदरार्थीको प्रयोग गरिन्छ। जस्तै :-

तालिका सं. २३

तामाङ भाषा	नेपाली भाषा
ग्लेनी दानछ्योस्युगो ।	सरकार राज गरी बक्सियोस् ।
ग्लेनी फेपस्युगो ।	सरकार सवारी होइबक्सियोस् ।
डुल्कु रेम्बोछेसे छ्योइस्युगो ।	औतारी महोदयले ज्यूनार गरिबक्सियोस्

स्रोत : अमृत योन्जन, सन् १९९९

यसरी तामाङ र नेपाली भाषाबीच व्यतिरेकी अध्ययन गर्दा आदरका आधारमा तामाङ र नेपाली भाषामा पूर्ण रूपमा भिन्नता पाइन्छ।

आदरको सङ्गति गत सम्भाव्य त्रुटि

आदरको आधारमा तामाङ र नेपाली दुवै भाषामा भिन्नता रहेको पाइन्छ । तामाङ भाषामा विशेषगरी सामान्य र उच्च आदरको बढी प्रयोग प्रयोग गरिने भएकाले तामाङ मातृभाषी वक्तालाई नेपाली भाषा दोस्रो भाषाका रूपमा सिक्दा निम्न त्रुटिहरू गर्ने सम्भावना प्रवल रहन्छ ।

- उसले खानुभयो ।
- उहाँले खायो ।
- हजुरले खायौ ।

माथिका वाक्यहरू त्रुटिपूर्ण छन् किनकि पहिलो वाक्यमा 'खायो' हुनुपर्नेमा 'खानुभयो', दोस्रो वाक्यमा 'खानुभयो' हुनुपर्नेमा 'खायो' र तेस्रो वाक्यमा 'खानुभयो' हुनुपर्नेमा खायौ क्रियापदको प्रयोग भएको छ ।

निष्कर्ष

आदरका आधारमा तामाङ र नेपाली भाषा बीचको व्यतिरेकी अध्ययनबाट के निष्कर्ष प्राप्त हुन्छ भने तामाङ भाषामा जातीय तथा वर्गीय विभेद पाइँदैन तर यसले सामाजिक मानमर्यादा र प्रतिष्ठा भने देखाउँछ । त्यसैले तामाङ भाषामा पनि नेपाली भाषामा जस्तै सामान्य, उच्च, अतिउच्च र विशिष्ट गरी चार किसिमका आदरहरू पाइन्छन् । नेपालीमा क्रियाको धातुमा विभिन्न उपसर्ग थपेर आदारार्थीको तह देखाइएको हुन्छ तर तामाङ भाषामा त्रिया शब्द नै फरक फरक हुन्छ । विशेषगरी तामाङ भाषामा सामान्य र उच्च आदरको बढी प्रयोग गरिने हुनाले तामाङ मातृभाषी वक्ताले नेपाली भाषा दोस्रो भाषाका रूपमा सिक्दा त्रुटिहरू गर्ने सम्भावना प्रवल देखिन्छ ।

भावका आधारमा तामाङ र नेपाली भाषाबीच व्यतिरेकी अध्ययन

प्रस्तुत अध्ययनमा तामाङ र नेपाली भाषाबीच व्यतिरेकी अध्ययन गरी तामाङ मातृभाषी वक्ताले नेपाली भाषा सिक्दा गर्ने सम्भाव्य त्रुटिहरूको पहिचान गरिएको छ । क्रियाद्वारा वक्ताको मनोभाव जनाउने कोटिलाई भाव/अर्थ भनिन्छ । यसको अभिव्यक्ति क्रियापदको भिन्नताबाट हुन्छ । व्याकरणात्मक दृष्टिले चिह्नित हुन सक्ने भाव, विध्यर्थ, सम्भावनार्थ र सङ्केतार्थ गरी तीन किसिमको हुन्छ । विध्यर्थ अन्तर्गत आज्ञार्थ र इच्छार्थ भाव पर्दछन् (अधिकारी, २०७१ : १३९) । यसरी व्यक्तिका मनोभावहरूमा सामान्य, आज्ञा, इच्छा, सम्भावना र सङ्केत पर्दछन् ।

तालिका सं. २४

तामाङ र नेपाली भाषाका इच्छार्थ वाक्य

तामाङ भाषा	नेपाली भाषा
डा दिम निगाइ ।	म घर जाऊँ ।
ह्याड दिम निगाइ ।	हामी घर जाऔँ ।
ए दिम निगाइ ।	तँ घर गएस् ।
आइकादे दिम निगाइ ।	तिमीहरू घर गएस् ।
थे निगाइ ।	ऊ जाओस् ।

उल्लिखित तालिकामा देखाइए अनुसार तामाङ भाषामा 'निगाइ' र नेपाली भाषामा 'जाऊँ' 'जाऔँ' 'गएस्' 'जाओस्' क्रियापदहरूले इच्छार्थ भावको बोध गराएको पाइन्छ । यसरी तामाङ भाषाको इच्छार्थ भावमा धातुमा /काइ/ वा /गाइ/ प्रत्यय लाग्दछ ।

इच्छार्थ भावको सङ्गतिमा सम्भाव्य त्रुटि

इच्छार्थ भावको आधारमा तामाङ र नेपाली दुवै भाषाबीचमा भिन्नता रहेको पाइन्छ । तामाङ मातृभाषी वक्ताले नेपाली भाषा दोस्रो भाषाका रूपमा सिक्दा आफ्नो मातृभाषाको कारणले निम्नानुसारका जस्ता त्रुटिहरू गर्ने सम्भावना रहन्छ :-

- हामी घर जाऊँ ।
- तँ घर जा ।
- ऊ घर गएस् ।

माथिका वाक्यहरू त्रुटिपूर्ण छन् किनकि पहिलो वाक्यमा 'जाऔँ' को स्थानमा 'जाऊँ', दोस्रो वाक्यमा 'गएस्' को स्थानमा 'जा' र तेस्रो वाक्यमा 'जाओस्'को स्थानमा गएस् क्रियापदहरूको प्रयोग भएकाले यी वाक्यहरू त्रुटिपूर्ण देखिन्छन् ।

तालिका सं. २५

आज्ञार्थ वाक्य

तामाङ भाषा	नेपाली भाषा
ए दिम निउ ।	तँ घर जा ।
आइ दिम् निउ ।	तिमी घर जाऊ ।
आइकादे दिम निउ ।	तिमीहरू घर जाओ ।
राड दिम सेगो ।	तपाईं घर जानुहोस् ।
ए इटि टिउ ।	तँ यहाँ बस् ।

उपर्युक्त तालिकाअनुसार तामाङ भाषामा निउ, सेगो, टिउ र नेपाली भाषामा जा, जाऊ, जाओ, जानुहोस्, बस् जस्ता क्रियापदले आज्ञार्थ भावको बोध गराउँछ । तामाङ भाषाको आज्ञार्थमा क्रियाको धातु व्यञ्जनान्त भएमा /ओ/ हुन्छ भने ह्रस्व स्वरान्त भउमा /उ/ र दीर्घ स्वरान्त भएमा /गो/ हुन्छ ।

आज्ञार्थ भावको सङ्गतिगत सम्भाव्य त्रुटि

आज्ञार्थ भावको आधारमा तामाङ र नेपाली दुवै भाषामा भिन्नता रहेको पाइन्छ । तामाङ मातृभाषी वक्ताले आफ्नो मातृभाषाको प्रभावका कारण नेपाली भाषा दोस्रो भाषाका रूपमा सिक्दा गर्ने त्रुटिहरू निम्नानुसार रहन्छन् :-

- तँ घर जाऊ ।
- तिमी घर जानुहोस् ।
- तिमी घर जाओ ।

माथिका वाक्यहरू त्रुटिपूर्ण छन् किनकी पहिलो वाक्यमा 'जा' को सट्टा 'जाऊ' को प्रयोग भएको छ, दोस्रो वाक्यमा 'जाऊ' को सट्टा 'जानुहोस्'को प्रयोग भएको छ । त्यस्तै तेस्रो वाक्यमा 'जाऊ' हुनुपर्नेमा 'जाओ' क्रियापदहरूको प्रयोग भएकाले यी माथिका वाक्यहरू त्रुटिपूर्ण देखिन्छन् ।

तालिका सं. २६

सम्भावनार्थ वाक्य

तामाङ भाषा	नेपाली भाषा
डा निला ।	म जाउँला ।
ए निला ।	तँ जालास् ।
आइ स्याला ।	तिमी नाचौला ।
थेनीकाद निला ।	उनीहरू जालान् ।
दारे नाम खाला	भरे पानी पर्ला ।
तिनी आले / च्योन खाला	आज भाइ आउला ।

माथि देखाइएको तालिकाअनुसार तामाङ भाषाका वाक्यमा निला, स्याला, खाला र नेपाली भाषाका वाक्यमा जाउँला, जालास्, नाचौला, जालान्, पर्ला, आउला प्रयोग भएको क्रियापदले सम्भावनार्थ भावको बोध गराएको पाइन्छ । यसरी तामाङ क्रियाको धातुमा परसर्ग /ला/ थपेर यो भाव व्यक्त हुन्छ ।

सम्भावनार्थ भावको सङ्गतिगत सम्भाव्य त्रुटि

सम्भावनार्थ भावको आधारमा तामाङ र नेपाली दुवै भाषामा भिन्नता रहेको पाइन्छ । तामाङ मातृभाषी वक्ताले आफ्नो मातृभाषाको प्रभावका कारण नेपाली भाषा दोस्रो भाषाका रूपमा सिक्दा निम्नखालका त्रुटिहरू गर्न सक्ने सम्भावना रहन्छ :-

- तँ जान्छस् ।
- भरे पानी पर्छ ।
- भाइ आज आउँछ ।

माथिका वाक्यहरू त्रुटिपूर्ण छन् किनभने पहिलो वाक्यमा 'जालास्' को स्थानमा 'जान्छस्' प्रयोगमा आएको छ । त्यस्तै दोस्रो वाक्यमा 'पर्ला' को स्थानमा 'पर्छ' प्रयोगमा आएको छ र तेस्रो

वाक्यमा 'आउला' को स्थानमा 'आउँछ' प्रयोग भएकाले माथिका वाक्यहरू त्रुटिपूर्ण देखिन्छन् । यी वाक्यहरूले सम्भावनार्थ बोध नगराएर निश्चित भावबोध गराएकोले त्रुटिपूर्ण देखिन्छन् ।

तालिका सं. २७

सङ्केतार्थ वाक्य

तामाङ भाषा	नेपाली भाषा
लाबा खासाम् सिम्वा ताला ।	हावा लागे शितल होला
थेसे होत्सम् निसैला ।	उसले बोलाएको भए जान्थे ।
ओसननु स्याप्सम् चासैला ।	सित्तैमा पाउँदो हो त खाँदो हो ।
दिनि ल्हाआप्तानी बिसम् खासै ।	घाम लागेन भने आएस् ।

उल्लिखित तालिकामा देखाइए बमोजिम तामाङ भाषामा , ताला, निसैला, चासैला, खासै क्रियापद र नेपाली भाषामा शितल होला, जान्थे, खाँदो हो, आएस् क्रियापदहरूले सङ्केतार्थ भावको बोध गराएको पाइन्छ ।

सङ्केतार्थ भावको सङ्गतिगत सम्भाव्य त्रुटि

सङ्केतार्थ भावको आधारमा तामाङ र नेपाली दुवै भाषा बीचमा भिन्नता रहेको देखिन्छ । तामाङ मातृभाषी वक्ताले आफ्नो मातृभाषाको प्रभावको कारण नेपाली भाषा सिक्दा गर्ने सम्भाव्य त्रुटिहरू निम्न खालका हुन्छन् :-

- घाम नलागे आउनु ।
- सित्तैमा पाएको खान्छ ।
- उसले बोलेमा जान्थे ।

माथिका वाक्यहरू त्रुटिपूर्ण देखिन्छन्, किनकि पहिलो वाक्यमा 'नलागे आएस्' को सट्टा 'नलागे आउनु', दोस्रो वाक्यमा 'पाउँदो हो त खाँदो हो' को सट्टा 'पाएको खान्छ' र तेस्रो वाक्यमा 'बोलाएको भए जान्थे' को स्थानमा 'बोलाएमा जान्थे' को प्रयोग भएको पाइन्छ । त्यसैले वाक्यहरू त्रुटिपूर्ण देखिन्छन् ।

निष्कर्ष

तामाङ र नेपाली भाषाका भावका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययनले के प्रष्ट्याउँछ भने दुवै भाषाका बीचमा भावको भिन्नता रहेको पाइन्छ । यी दुवै भाषाका बीच वाक्य संरचनामा भेदका कारणले नै तामाङ मातृभाषीहरूले नेपाली भाषाको प्रयोगमा त्रुटि गर्न सक्ने सम्भावना रहन्छ ।

ध्रुवीयता (करण र अकरण) का आधारमा तामाङ र नेपाली भाषाबीच व्यतिरेकी अध्ययन

प्रस्तुत अध्ययनमा ध्रुवीयताका आधारमा तामाङ र नेपाली भाषाबीच व्यतिरेकी अध्ययन गरिएको छ । वाक्यमा ध्रुवीयता (करण र अकरण) क्रियासँग सम्बद्ध व्याकरणात्मक कोटि हुन् । वाक्यका दृष्टिले करण वाक्य अकरणको आधार वाक्य हो तापनि करण र अकरण दुई विपरीत ध्रुव प्रतीत हुन्छन् । त्यसैले करण र अकरणलाई ध्रुवीयता भनिन्छ (लम्साल, २०६८ : १३६) । नेपालीमा क्रियापदमा 'न' जोडेर अकरण र 'न' हटाएर करण बनाइन्छ भने तामाङ भाषाको क्रियापदमा 'आ' पूर्वसर्ग जोडेर अकरण बनाइन्छ । यसरी तामाङ भाषाको अभूतकाल क्रियाको अकरण हुदा धातुको अगाडि /आ/ आउँछ भने भूतकालीन क्रियापदको अकरण हुँदा क्रियाको धातुमा /नि/ आउँछ ।

ध्रुवीयता (करण र अकरण) वाक्य

तालिका सं. २८

तामाङ भाषा		नेपाली भाषा	
करण	अकरण	करण	अकरण
पेइजुड आम्बा चामुला/चाला ।	पेमा आम्बा आचामुला/ आचा ।	पेइजुड आँप खान्छ ।	पेइजुड आँप खाँदैन ।
तिनी नाम खाजी ।	तिनी नाम आखानी ।	आज पानी पय्यो ।	आज पानी परेन ।
थेसे नाम्दार ख्याप्चीमा ।	थेसे नाम्दार आख्यात्तीम् ।	उसले कथा पढेछ ।	उसले कथा पढेनछ ।
ह्याङ्से गे/ग्यात लाजी ।	ह्याङ्से ग्यात आलानी ।	हामीले काम गर्थ्यौं ।	हामीले काम गरेनौं ।
पेमा लोपखाड खाजी ।	पेमा लोपखाड आखानी ।	पेमा विद्यालय आइन् ।	पेमा विद्यालय आइनन् ।

माथिको तालिकामा तामाङ भाषामा करण र अकरण रूप प्रयोग भएको पाइन्छ । तामाङ भाषाको क्रियापदमा उपसर्ग 'आ' जोडेर अकरण बनाइन्छ । यसरी तामाङ भाषाको अभूतकाल क्रियाको अकरण हुँदा धातुको अगाडि /आ/ आउँछ भने भूतकालीन क्रियापदको अकरण हुँदा क्रियाको धातुमा /नि/ आउँछ भने नेपाली भाषामा अकरण जनाउन क्रियापदमा निषेध बुनभाउने 'न' थपिन्छ । यसरी थपिने 'न' क्रियापदको प्रकारअनुसार सुरु बीच र अन्त्य तिनै ठाँउमा आउँछ ।

माथि तालिकामा तामाङ भाषाका करण क्रियापदहरू चामुला /चाला/ (खान्छ), खाजी (आयो), ख्यात्चीम् (पढेछ), लाजी (गयो), खाजी (आइन्) अकरण बनाउदा आचामुला /आचा/ (खाँदैन्) आखानी (आएन्), आख्यात्तीम् (पढेनछ), आलनी (गरेन्), आखानी (आइन्) भएका छन् । यसरी तामाङ भाषा र नेपाली बीच ध्रुवीयताका आधारमा भिन्नता रहेको पाइन्छ ।

निष्कर्ष

प्रस्तुत अध्ययनमा तामाङ र नेपाली भाषा बीचमा ध्रुवीयताका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन गर्दा नेपाली भाषाको क्रियापदमा निषेध बुनभाउने 'न' थपिन्छ । यसरी थपिने 'न' क्रियापदको प्रकारअनुसार आउँछ । तामाङ भाषामा चाहिँ क्रियापदमा उपसर्ग 'आ' जोडेर अकरण बनाइन्छ । यसरी तामाङ र नेपाली भाषामा ध्रुवीयताको आधारमा अकरण बनाउँदा व्यतिरेकता पाइन्छ ।

छलफल/व्याख्या

भाषा एउटा यस्तो माध्यम हो, जसले मानवीय विचार, भावना, आशयकता आदिको विनियम गर्दछ । त्यसैले भाषा विचार विनियमको प्रभावकारी माध्यम हो । भाषा कै माध्यमबाट व्यक्ति, परिवार, समुदाय, राष्ट्र तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरका सन्देशहरू सम्प्रेषण हुने गर्दछ । त्यसैले भाषालाई मानवीय आवश्यकता पूरा गर्ने प्रभावकारी साधन भनिन्छ । प्रस्तुत अध्ययन पनि तामाङ र नेपाली भाषाका सम्बन्धमा आधारित छ ।

यसरी तामाङ भाषा नेपालमा बोलिने भाषा परिवारमध्ये भोटबर्मेली परिवारअन्तर्गतको सबैभन्दा बढी जनसङ्ख्याले बोल्ने भाषा हो । नेपालका विभिन्न १२३ ओटा भाषाहरूमध्ये भाषागत दृष्टिले पाँचौँ स्थानमा रहन सफल तामाङ भाषा सम्पूर्ण तामाङ जातिको मुल माध्यम भाषा हो । वि.सं. २०६५ र २०६८ को जनगणना अनुसार तामाङ मातृभाषी वक्ताको सङ्ख्या क्रमशः ११, ७९, १४५ (५.१९%) र १३, ५३, ३११ (५.१०%) रहेको तथ्याङ्कमा उल्लेख गरेको पाइन्छ । यस भाषाका भाषिक वक्ताहरू नेपालको जुनसुकै भागमा छरिएर रहे पनि विशेषगरी काभ्रेपलान्चोक,

सिन्धुपाल्चोक, सिन्धुली, दोलखा, रामेछाम, धादिङ, मकवानपुर, नुवाकोट, रसुवा, गोरखा, काठमाडौं, चितवन जिल्लामा बसोबास गर्दछन् । तामाङ भाषा भोटवर्मेली परिवारभित्रको सबैभन्दा बढी वक्ता सङ्ख्या रहेको भाषा भएकाले यसको सामान्य पहिचान भएको पाइन्छ । वर्तमान अवस्थामा तामाङ भाषा मार्फत कक्षा पाँचसम्म अध्ययन अध्यापन समेत हुन थालेका छन् । त्यसैले विभिन्न रेडियो, टेलिभिजन, इमेल-इन्टरनेट, पत्रपत्रिका आदि सञ्चारका माध्यममा समेत यसको प्रयोग भएको पाइन्छ ।

त्यसैगरी नेपाली भाषा विभिन्न पाँच भाषा परिवारमध्ये भारोपेली परिवार अन्तर्गतको सबैभन्दा धेरै जनसङ्ख्याले बोल्ने भाषा हो । यो भाषा आर्यइरानेली शाखाअन्तर्गत पर्ने नेपाली भाषा खस प्राकृतको खस अपभ्रंश हुँदै विकास भएको हो । नेपाली भाषा नेपालको सरकारी प्रशासनिक र कामकाजको भाषा, पठनपाठनको माध्यम भाषा, देश विदेशमा प्रसारित भाषा हो । वि.सं. २०५८ र २०६८ को जनगणनाअनुसार क्रमशः ४८.६१ प्रतिशत र ४४.६३ प्रतिशत नेपाली भाषा मातृभाषाका रूपमा प्रयोग गर्दै आएको तथ्याङ्कमा उल्लेख छ । यस भाषाका वक्ताहरू नेपाल लगायत अन्य देशहरूमा समेत फैलिएर बसोबास गरेमो पाइन्छ ।

प्रस्तुत अध्ययन तामाङ र नेपाली भाषाका बीच व्यतिरेकी अध्ययन रहेको छ । सुनसरी जिल्ला अन्तर्गत, इटहरी उमनपा का वार्ड नं. २, ३, ४ र २४ लाई अनुसन्धानको मुख्य सीमा क्षेत्र निर्धारण गरिएको छ । जहाँ तामाङ र नेपाली भाषा बीचमा रहेको समानता तथा असमानता, तामाङ र नेपाली भाषाको परिचय/पृष्ठभूमि साथै लिङ्ग, वचन, पुरूष, काल, पक्ष, भाव, आदर, ध्रुवीयताका बीचमा व्यतिरेक गरी निष्कर्ष निकालिएको छ । यस क्रममा इटहरी उ.म.न.पा. मा बसोबास गर्ने स्थानीय बुद्धिजीवी, समाजसेवी, शिक्षक, कृषक तथा गृहिणी मातृभाषी वक्ताहरूलाई तथ्याङ्क सङ्कलनका लागि सूचना चयन गरी प्रश्नावली, सोधपुछ, छलफल तथा कुराकानी, अवलोकन आदिका माध्यमबाट अध्ययनको आवश्यकता र महत्त्वलाई पूरा गरिएको छ । सूचना सङ्कलनका पद्धतिका रूपमा प्राथमिक र द्वितीयक सामग्रीहरूलाई प्रयोगमा ल्याइएको छ । त्यसैगरी नेपाली र तामाङ भाषामा रहेका भाषान्तरित पक्षहरूलाई केलाउने प्रयास समेत गरिएको छ ।

यसरी प्रस्तुत अनुसन्धानबाट तामाङ र नेपाली भाषाका विभिन्न भाषिक समानता तथा असमानतालाई केलाउँदै तामाङ मातृभाषी नेपाली भाषा सिक्दा गर्न सक्ने सम्भावित त्रुटिहरूको समेत पहिचान गराउने प्रयत्न गरिएको छ । यस अध्ययनको छलफल/व्याख्याबाट निम्नानुसार निष्कर्षहरू प्राप्त भएका छन् :-

- सम्बन्धित भाषाको भाषिक परिचय प्रस्तुत गरिएको,
- सम्बन्धित भाषिक वक्ताहरूको पहिचान गरिएको,
- सम्बन्धित भाषिक वक्ताहरूको बसोबास क्षेत्रको पहिचान गरिएको,
- सम्बन्धित भाषाका व्याकरणिक कोटि (लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, पक्ष, भाव, आदर र ध्रुवीयता) बीचको सम्बन्ध प्रष्ट्याइएको,
- तामाङ् मातृभाषी वक्ताले नेपाली भाषा सिक्दा गर्न सक्ने सम्भावित त्रुटिहरूको पहिचान गरिएको,
- भावी अध्ययन तथा अनुसन्धानका लागि सम्भावित शोधशीर्षकहरू चयन गरिएको,
- अध्ययनको सिलसिलामा प्रयोग गरिएका विधि तथा सामग्रीहरूबारे प्रष्ट्याइएको छ आदि ।

अध्याय : पाँच

सारांश/निष्कर्ष

भाषा विचार सम्प्रेषणको सशक्त माध्यम हो । भाषाबाट नै व्यक्ति, परिवार, समाज, राष्ट्र तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा विकास निर्माणका कार्यहरू सम्पन्न हुने गर्दछन् । त्यसैले भाषालाई विचार विनियमको महत्त्वपूर्ण र प्रभावकारी माध्यमका रूपमा लिइन्छ । नेपाल चार वर्ण छत्तिस जातको फूलबारी हो । यहाँ विभिन्न जातजाति, भाषाभाषी, धर्म, संस्कृति, रीतिरिवाज, चलचलनका मानिसहरू बसोबास गर्दछन् । यहाँ विश्वका विभिन्न भाषा परिवारमध्ये पाँच भाषा परिवारका विभिन्न जातजातिहरू आ-आफ्नै भाषाहरू धर्म, संस्कृति र रीतिरिवाज मान्दछन् ।

यसरी प्रस्तुत अध्ययनमा नेपालमा बोलिने पाँच भाषा परिवार अन्तर्गतको भोटबर्मेली भाषापरिवार भित्रको तामाङ भाषा र भारोपेली भाषा परिवार भित्रको नेपाली भाषा बीचमा व्यतिरेकी अध्ययन गरिएको छ । अध्ययनमा तामाङ र नेपाली भाषा सङ्क्षिप्त परिचय/पृष्ठभूमि, बसोबास क्षेत्र तथा विभिन्न भाषाशास्त्रीयहरूका भाषिक वर्गीकरणलाई समेत समावेश गरिएको छ । साथै व्याकरणिक कोटि (लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, पक्ष, भाव, आदर, ध्रुवीयता) का आधारमा तामाङ र नेपाली भाषाबीच व्यतिरेकी अध्ययन गर्दै तामाङ मातृभाषी वक्ताले नेपाली भाषा सिक्दा गर्न सक्ने सम्भावित त्रुटिहरूको पहिचान समेत समावेश गरिएको छ । यस क्रममा अध्ययनलाई वैद्य, विश्वसनीय तथा प्रभावकारी बनाउन बुद्धिजीवी, शिक्षक, समाजसेवी, कृषक तथा गृहिणी तामाङ मातृभाषी वक्ताहरूसँग प्रत्यक्ष भेटी प्रश्नावली फारम भर्न आग्रह गर्दै छलफल, शोधपुछ, अन्तर्वाताका माध्यमबाट तथ्याङ्क सङ्कलन गरी अध्ययन सम्पन्न गरिएको छ । सुनसरी जिल्ला अन्तर्गतको इटहरी उमनपा वार्ड नं. २, ३, ४ र २४ लाई केन्द्रविन्दु वा निर्धारित क्षेत्र तौक्दै सुनसरी जिल्ला तथा समग्र देशको सामान्य अध्ययन गरिएको छ । जम्मा पाँच अध्यायमा विभाजित प्रस्तुत शोधपत्रको प्रत्येक अध्यायबाट निम्नानुसारका सारांश तथा निष्कर्षहरू प्राप्त भएका छन् :-

१. पहिलो अध्यायमा, शोधपत्रको परिचय राखिएको छ । जहाँ, शोधशीर्षक, पृष्ठभूमि, समस्याकथन, अध्ययनको औचित्य र महत्त्व, उद्देश्य, प्राक्कल्पना, परिसीमा, भाषिक शब्दको परिचय दर्शाइएको छ ।
२. दोस्रो अध्यायमा, पूर्वकार्यको समीक्षा, पूर्वकार्यको उपयोगिता/कार्यान्वयन, सैद्धान्तिक तथा धारणात्मक संरचनाको परिचय दिइएको छ ।

३. तेस्रो अध्यायमा, अध्ययनको प्रक्रिया/विधि समावेश गरिएको छ । जहाँ, अध्ययनको संरचना, जनसङ्ख्या र नमुना, नमुना छनौट प्रक्रिया, तथ्याङ्क सङ्कलनका साधनहरू, तथ्याङ्क सङ्कलनका प्रक्रिया, तथ्याङ्क विश्लेषण र व्याख्या प्रक्रियाको परिचयसहित विश्लेषण गरिएको छ ।
४. अध्याय चारमा, अध्ययनको नतिजा (परिणाम) र छलफलका बारेमा अध्ययन गरिएको छ । जहाँ व्याकरणिक कोटि (लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, पक्ष, भाव, आदर, ध्रुवीयता) का आधारमा तामाङ र नेपाली भाषाका बीचमा व्यतिरेकी अध्ययन गरी तामाङ मातृभाषी वक्ताले नेपाली भाषा सिक्दा गर्ने सम्भावित त्रुटिहरूको पहिचान गरिएको छ ।

प्रस्तुत शोधपत्रको अध्याय चारमा लिङ्गका आधारमा तामाङ र नेपाली भाषाको व्यतिरेकी अध्ययनअन्तर्गत तामाङ भाषाका लिङ्गभेदक शब्दहरू नामका आधारमा तामाङ भाषा वाक्य गठनमा लिङ्गभेद पाइने तर क्रियापदका आधारमा लिङ्गभेद नपाइने देखिन्छ, भने नेपाली भाषाको सबै पदमा लिङ्गभेद पाइने कुरा स्पष्ट पारिएको छ । त्यस्तै तामाङ र नेपाली भाषाका बीचमा वचनका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन गरिएको छ । जहाँ, तामाङ भाषामा कर्ता र क्रियापद, विशेषण र विशेष्य, भेदक र भेदलाई वचनका आधारमा वाक्यसंरचना निर्माण गर्दा कुनै प्रभाव नपर्ने चर्चा गरिएको छ, भने नेपाली भाषामा चाहिँ पूर्ण रूपमा प्रभाव पर्ने देखिन्छ । त्यसैगरी पुरुषका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन गर्दा तामाङ भाषामा कर्ता र क्रियापदलाई पुरुषले प्रभाव नपर्ने तर नेपाली भाषामा भने कर्ता र क्रियापदलाई पुरुषले प्रभाव पूर्ण रूपमा पर्ने देखिन्छ । त्यस्तै कालका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन गर्दा तामाङ भाषाका वाक्य गठनमा कालगत सङ्गति भएको निष्कर्ष देखिन्छ । त्यस्तैगरी पक्षका आधारमा तामाङ र नेपाली भाषाबीच व्यतिरेकी अध्ययन गर्दा दुवै भाषामा कालको पक्षगत भिन्नता रहेको देखिन्छ । भावका आधारमा व्यतिरेकी अध्ययन गर्दा दुवै भाषाबीचमा भिन्नता रहेको पाइन्छ । आदर (आदरार्थी) का आधारमा तामाङ र नेपाली भाषाबीच व्यतिरेकी अध्ययन गर्दा पनि दुवै भाषाका बीचमा सम्मानमा भिन्नता रहेको पाइन्छ । त्यसैगरी ध्रुवीयताका आधारमा तामाङ र नेपाली भाषा बीचमा व्यतिरेकी अध्ययन गर्दा तामाङ भाषाका भूतकालिक क्रियापदको अकरण बुझाउन धातुको सुरूमा 'आ' उपसर्ग प्रयोग भएको पाइन्छ । जस्तै :- खाजी (आयो) आखानी (आएन) । त्यस्तै अभूतकालिक क्रियापदको अकरण बोध गराउन क्रियापदमा 'आ' उपसर्ग प्रयोग भएको पाइन्छ । जस्तै : गोमुला (गाउँछु) = आगोमुला (गाउँदिन), लामुला (गर्छु) आलामुला (गर्दिन) । यसरी तामाङ भाषा र नेपाली भाषा बीच ध्रुवीयताका आधारमा भिन्नता रहेको कुरा स्पष्ट पारिएको छ ।

५. पाँचौँ अध्याय, शोधपत्रको अन्तिम अध्याय हो । जहाँ, निष्कर्ष, सारांश, अध्ययनको उपयोगिता/कार्यान्वयन, नीतिगत तह, कार्यान्वयन तह र आगामी अनुसन्धानका शीर्षकहरू समावेश गरिएको छ ।

उपयोगिता/कार्यान्वयन

प्रस्तुत अध्ययन कार्यको उपयोगितालाई निम्नानुसार प्रस्तुत गर्न सकिन्छ :-

नीतिगत तह

प्रस्तुत अध्ययन तथा अनुसन्धान नीतिगत तहमा औचित्यपूर्ण देखिन्छ किनकि यस अध्ययनले निम्न कार्यहरूका लागि मार्गनिर्देशन गर्न सक्छ :

- तामाङ भाषाको विकास र विस्तारका लागि आवश्यक शब्दकोश निर्माण गर्न र प्रयोग गर्न उत्साहित बनाउँछ ।
- आवश्यक शिक्षण विधि तथा सामग्री चयन गर्न सहयोग पुग्दछ ।
- तामाङ भाषा सम्बन्धी पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक, पत्रपत्रिका तथा विभिन्न लेखहरूको निर्माण तथा रचना गर्न सहयोग पुऱ्याउँछ ।
- तामाङ भाषा तथा मातृभाषाको संरक्षण तथा सम्बर्द्धनका लागि सहयोग पुऱ्याउँछ ।
- तामाङ भाषाप्रति वक्ताहरूलाई आकर्षण गर्नका साथै थप खोज अनुसन्धानका लागि मार्गनिर्देशन गर्न टेवा पुऱ्याउँछ ।
- तुलनात्मक अध्ययन पद्धतिको अनुशरण गरी शिक्षण गर्न सहयोग पुग्दछ ।
- नेपाली र तामाङ भाषाको परिचय तथा पृष्ठभूमि, भाषिक वर्गीकरण, मातृभाषीले दोस्रो भाषा सिक्दा गर्न सक्ने त्रुटिहरूको पहिचान गर्न मद्दत पुग्दछ आदि ।

कार्यान्वयन तह

प्रस्तुत अध्ययन तुलनात्मक तथा व्यतिरेकी अध्ययन हो । यसबाट तामाङ मातृभाषी वक्ताहरूलाई दोस्रो भाषाका रूपमा नेपाली भाषा सिक्दा गर्ने त्रुटिहरूको बारेमा स्पष्ट जानकारी प्राप्त हुन्छ । कार्यान्वयनका तहमा प्रस्तुत अध्ययनले निम्न कुराहरूमा सहयोग पुऱ्याउँछ :

- प्रस्तुत अध्ययन प्रयोगात्मक प्रकृतिको हुनाले समस्या समाधानमा अनुसन्धानकर्तालाई मद्दत गर्दछ ।

- तुलनात्मक अध्ययन पद्धतिको अनुशरण गरी शिक्षक तथा विद्यार्थीलाई शिक्षण गर्न सहयोग पुग्दछ ।
- नेपाली र तामाङ भाषाका भाषिक समानता र असमानताको जानकारी लिन मद्दत गर्दछ ।
- तामाङ मातृभाषी वक्ताले दोस्रो भाषा नेपाली भाषाको उच्चारण गर्दा गर्ने त्रुटिहरूको पहिचान गर्न सकिन्छ ।
- तामाङ मातृभाषी विद्यार्थीले दोस्रो भाषाका रूपमा नेपाली सिक्दा व्याकरणात्मक कोटिको प्रयोगमा कर्ता र क्रियापद, विशेषण र विशेष्य, भेदक र भेद्यको सङ्गति मिलाएर वाक्यगठन निर्माण गर्न सघाउँछ ।
- व्यतिरेकी तथा तुलनात्मक अध्ययन सम्बन्धी अन्य भाषाका अनुसन्धानका लागि आधार बन्दछ ।
- तामाङ भाषाप्रति इच्छुक, जिज्ञासु जोसुकै व्यक्तिहरूलाई थोरै मात्रामा भएपनि तामाङ भाषा सम्बन्धी जानकारी लिन सहयोग पुग्छ ।
- तामाङभाषी वक्तालाई आफ्नो भाषा, इतिहासका बारेमा केही जानकारी लिन सहयोग पुग्छ ।

आगामी अनुसन्धानका लागि सम्भावित शीर्षकहरू

- तामाङ मातृभाषी विद्यार्थीले स्तरीय नेपाली भाषा सिक्दा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन
- तामाङ र नेपाली भाषाका प्राथमिक तहको पाठ्यक्रमको व्यतिरेकी अध्ययन
- तामाङ मातृभाषा अध्ययनका लागि प्राथमिक तहमा शिक्षक निर्देशिकाको आवश्यकता
- पूर्वीय तामाङ भाषिका र पश्चिमी तामाङ भाषिकाको तुलनात्मक अध्ययन
- तामाङ भाषाको ऐतिहासिक अध्ययन
- तामाङ र नेपाली भाषाको तुलनात्मक अध्ययन
- तामाङ र नेपाली भाषाका अविकारी शब्दहरूको तुलनात्मक अध्ययन

सुभाव

प्रस्तुत तामाङ र नेपाली भाषाको व्यतिरेकी अध्ययन तथा अनुसन्धान पश्चात् निम्नलिखित सुभावहरू प्रस्तुत गर्न सकिन्छ :

- तामाङ भाषाको विकास र सम्बर्द्धनका लागि व्याकरण, शब्दकोशहरू सजिलै प्राप्त गर्न सकिने हुनुपर्छ ।
- तामाङ भाषामा माध्यमिक तहसम्म शिक्षा दिने नीतिलाई आत्मसात गरी पाठ्यक्रम छाप्नु पर्छ ।
- तामाङ भाषालाई लोप हुन नदिन तामाङ भाषाको संरक्षण गर्नुको साथै भाषा, धर्म, संस्कृति, कला, साहित्य आदि सम्पूर्ण पक्षको संरक्षण गरिनु आवश्यक छ ।
- निमावि र मावि तहको इच्छाधिन मातृभाषाका पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तकका लागि आधारभूत पाठ्यसामग्री, आवश्यक साहित्यिक सामग्री निर्माण गर्न सक्रिय हुनु आवश्यक छ ।
- तामाङ मातृभाषी वक्ताले नेपाली सिक्दा देखापर्ने त्रुटि र समस्याको निराकरण गर्न सुरुमा उच्चारण, पठनबोध तथा शुद्धोच्चारण तथा अन्य पक्षमा सचेतता अपनाउनु पर्छ ।
- तामाङ मातृभाषीलाई नेपाली भाषा सिकाइमा देखापर्ने समस्या समाधान गर्न नेपाली भाषाको व्याकरणात्मक पक्ष सम्बन्धी बढी जानकारी गराउनुपर्दछ ।
- तामाङ मातृभाषी वक्ताहरूलाई व्याकरणिक कोटिको आधारमा अधिक मात्रामा अभ्यास गराउनु पर्दछ । साथै कर्ता र क्रियापदमा धेरै गल्ती गर्ने भएकाले क्रियापदमा पनि परिवर्तन गर्न प्रोत्साहन गरिनुपर्दछ ।
- नेपाली र तामाङ भाषाको शिक्षणप्रतिको परम्परागत उपेक्षित दृष्टिकोणलाई पूर्ण रूपमा निर्मूल गरी आधुनिक, वैज्ञानिक तथा व्यवहारिक शिक्षण प्रविधिहरूको कार्यान्वयन गरिनुपर्छ ।
- दक्ष नेपाली भाषाको प्रयोगकर्तासँग तामाङ मातृभाषी सिकारूलाई घुलमिल गराउनुपर्छ ।
- तामाङ भाषाको विकास, विस्तार तथा प्रयोगका लागि शब्दकोश र व्याकरणको विकास गरी उचित ढङ्गले कार्यान्वयन गरिनुपर्दछ ।

सन्दर्भग्रन्थ सूची

पुस्तक सूची

- अधिकारी, हेमाडराज (२०६२), *सामाजिक र प्रायोगिक भाषा विज्ञान*, काठमाडौँ : रत्न पुस्तक भण्डार ।
- अधिकारी, हेमाडराज (२०७१), *समसामयिक नेपाली व्याकरण*, काठमाडौँ : विद्यार्थी पुस्तक भण्डार ।
- अधिकारी, हेमाडराज र बट्टीविशाल भट्टराई (२०७०), *प्रयोगात्मक नेपाली शब्दकोश*, काठमाडौँ : विद्यार्थी पुस्तक भण्डार ।
- गौतम, रामप्रसाद (२०६१), *प्रायोगिक भाषाविज्ञानका प्रमुख आयाम*, काठमाडौँ : दीक्षान्त पुस्तक भण्डार ।
- छार गोडमा (नयाँ पाइला) *मासिक पत्रिका*, (वर्ष ११, अङ्क ११४, २०७० माघ), काठमाडौँ : नेपाल तामाङ समाज इजरायल परिवार ।
- तामाङ (ख्यूडवा), सिङमान (२०६२), *तामाङ जाति इतिहासदेखि वर्तमानसम्म*, काठमाडौँ : एक्सप्रेस कलरल्याब प्रा.लि. ।
- तामाङ, अजितमान (२०६९), *तामाङ जातिको चिनारी*, काठमाडौँ : आदिवासी जनजाति उत्थान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान र नेपाल तामाङ घेदुङ संघ ।
- तामाङ, अजितमान (२००५), *तामाङ तामयीग लिपिको वंश अनि इतिहास*, काठमाडौँ : नेपाल तामाङ घेदुङ संघ ।
- तामाङ, पर्शुराम (२०५१), *तामाङ जाति*, काठमाडौँ : नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठान ।
- तामाङ शब्दकोश* (२०५४), काठमाडौँ : नेपाल तामाङ गुम्बा सेवा केन्द्र ।
- पौडेल, नेत्रप्रसाद र तीर्थराज खतिवडा (२०६५), *नेपाली भाषा पाठ्यक्रम तथा शिक्षण पद्धति*, काठमाडौँ : पैरवी प्रकाशन ।
- पराजुली, कृष्णप्रसाद (२०५७), *राम्रो रचना मीठो नेपाली*, काठमाडौँ : सहयोगी प्रेस ।
- भण्डारी, पारसमणि, तुलसीराम घिमिरे, शक्तिराज नेपाल (२०६८), *प्रायोगिक भाषाविज्ञानका प्रमुख आयाम*, काठमाडौँ : विद्यार्थी पुस्तक भण्डार ।

भण्डारी, पारसमणि र सालिकराम पौडेल (२०६०), *सामाजिक भाषाविज्ञान र मनोभाषाविज्ञान*, काठमाडौँ : विद्यार्थी पुस्तक भण्डार ।

नेपाली बृहत शब्दकोश (२०६७), काठमाडौँ : राजकीय प्रज्ञा प्रतिष्ठान ।

न्यौपाने, टङ्कप्रसाद, पारसमणि भण्डारी, दिपक न्यौपाने र तुलसीराम घिमिरे (२०६०), *सामान्य भाषाविज्ञान*, काठमाडौँ : सनलाइट प्रकाशन ।

बराल, कृष्णहरि र नेत्र एटम (२०५७), *नेपाली व्याकरण अभिव्यक्ति र अभ्यास*, काठमाडौँ : तलेजु प्रकाशन ।

योञ्जन-तामाङ, अमृत (२०५४), *तामाङ भाषामा पाइने व्याकरणिक व्यवस्थाका बारेमा चर्चा*, काठमाडौँ : नेपाल राजकीय प्रज्ञा प्रतिष्ठान ।

योञ्जन-तामाङ, अमृत (२०६३), *तामाङ पहिचानका सन्दर्भहरू*,

लामा, सन्तवीर (२०६१), *ताम्बा काइतेन*, काठमाडौँ : रत्न पुस्तक भण्डार ।

शर्मा, विष्णुप्रसाद (२०७०), *प्रायोगिक भाषाविज्ञान*, काठमाडौँ : क्वेस्ट प्रकाशन ।

शोधपत्र सूची

खतिवडा, हरिप्रसाद (२०७१), *खवास बोली र नेपाली भाषाको व्याकरणिक कोटिका आधारमा व्यतिरेकी विश्लेषण*, (अप्रकाशित स्नातकोत्तर शोधपत्र), जनता बहुमुखी क्याम्पस, नेपाली शिक्षा विभाग, इटहरी, सुनसरी, त्रिभुवन विश्वविद्यालय ।

खतिवडा, दैवप्रसाद (२०६८), *व्याकरणिक कोटिका आधारमा नेपाली र भ्रौंगड भाषाको व्यतिरेकी अध्ययन*, (अप्रकाशित स्नातकोत्तर शोधपत्र), जनता बहुमुखी क्याम्पस, नेपाली शिक्षा विभाग, इटहरी, सुनसरी, त्रिभुवन विश्वविद्यालय ।

गेलाल, सीता (२०६७), *सुनसरेली थारू भाषिक र स्तरीय नेपाली भाषाको व्यतिरेकी विश्लेषण*, (अप्रकाशित स्नातकोत्तर शोधपत्र), जनता बहुमुखी क्याम्पस, नेपाली शिक्षा विभाग, इटहरी, सुनसरी, त्रिभुवन विश्वविद्यालय ।

पौड्याल, गङ्गा (२०६३), *तामाङ र नेपाली भाषाको व्याकरणात्मक कोटिको व्यतिरेकी अध्ययन*, (अप्रकाशित स्नातकोत्तर शोधपत्र), केन्द्रीय क्याम्पस, नेपाली शिक्षा विभाग, कीर्तिपुर काठमाडौँ, त्रिभुवन विश्वविद्यालय ।

राई, डमकुमारी (२०७०), नेपाली र बान्तवा भाषाका व्याकरणिक कोटिहरूको तुलनात्मक अध्ययन, (अप्रकाशित स्नातकोत्तर शोधपत्र), जनता बहुमुखी क्याम्पस, नेपाली शिक्षा विभाग, इटहरी, सुनसरी, त्रिभुवन विश्वविद्यालय ।

परिशिष्ट

तामाङ भाषाको नाम

तामाङ जातिले आफ्नो समाजमा विभिन्न भाव वा विचारको आदानप्रदान गर्न प्रयोग गरिने बोलीलाई तामाङ भाषा भनिन्छ । यसलाई तामाङताम/ तामाङकाञ्ची/ तामाङ खाताम भनिन्छ । यही तामाङ भाषा तामाङ जातिको मुख्य पहिचानको आधार हो । तापनि तामाङ बाहेकका लेखक तथा अन्वेषकहरूले तामाङ जाति र भाषालाई बुझाउन 'मुर्मी', 'इसाङ', 'सेन', 'लामा', 'ग्लेभोटे', 'लामाभोटे', 'भोटे', 'भोटिया', 'लोपा', 'कागते', 'ग्युवा', 'योर्मा', 'काञ्चीकेञ्ची', 'स्यार्पा' आदि नामको प्रयोग गर्ने गरेको पाइन्छ (छारग्याम : २००५ : १३ : १३ : ८) । विशेषगरी भारोपेली भाषा परिवारका भाषा बोल्नेहरूले नेपालमा तामाङ जाति र तामाङ भाषीहरूलाई भोटे अर्थात् बोद (भोटनिवासी वा भोटिया) भन्ने गरेको पाइन्छ । त्यसैगरी नेपाल सरकारको पुरानो इस्तिहार, लालमोहर, सदनपत्र आदि लिखित सामग्रीहरूमा तामाङभाषी वा तामाङ जातिलाई 'लामा', 'लामाभोटे', 'भोटे/भोटिया' भनेर उल्लेख गरेको पाइन्छ किनभने तामाङ भाषा मौलिक ताम्बा, लिखित तथा मौखिक साहित्यहरू अनि ताम्सालिङ क्षेत्रका पुराना तामाङ गाउँहरूमा तामाङ भाषा हुम्ली- तामाङ, मुगाली, केरोडबा, मनाङबा, थकाली, चुम्बा भाषासँग मिल्छ । तसर्थ तामाङ भाषालाई बुझाउन 'बोद' (भोट) नाम प्रयोग भएको पाइन्छ । यही आधारमा भाषाविद्हरूले तामाङ भाषालाई समग्र 'बोद/बोदिक' भाषा परिवारको मूल भाषाका रूपमा लिइएको पाइन्छ (तामाङ, २०६९ : १७४) ।

तामाङ भाषाको लिपि 'तामयीग'

तामाङ जातिले आफ्नो (ट्युल्बा) समुदायमा आफ्नो भाव वा विचारको आदानप्रदान गर्न प्रयोग गरिने बोली वा ध्वनि समूहलाई तामाङ भाषा (तामाङ ग्योत/ताम्) भनिन्छ । यसलाई तामाङताम, तामाङकाञ्ची, तामाङछ्योञ्ची पनि भनिन्छ ।

ई.सं. १९९० मा नेपालमा बहुदलीय शासन व्यवस्था आएपछि तामाङ समुदायले २४० वर्षदेखिको खस भाषाको केन्द्रीकृत व्यवस्थाले दमन गरेर राखेको अवस्थाबाट आफ्नो मौलिक साँस्कृतिक पहिचानहरूको खोजी र साँस्कृतिक पुनर्जागरणले आफ्नो मौलिक प्राचीन मूल्य र मान्यताको जगमा रहेर तामाङ समुदायले तामाङ भाषाको आधुनिक लेखन तथा साहित्यिक विकासको थालनीसँगै तामाङ भाषाको भाषावैज्ञानिक आलेखन पद्धतिको विकास गरेका छन् । यसलाई 'तामयीग' अर्थात् तामाङ लिपि भनिन्छ । अनुसन्धानकर्ताहरूले तामाङ भाषा/जातिलाई

बुझाउन छोटकरीमा प्रयोग गर्न गरेको 'ताम्' र तामाङलगायत हिमाली भाषाहरूमा लिपि बुझाउने शब्द 'यीग' यी दुई शब्दहरूलाई शब्द निर्माणको सन्धिक आधारमा तामाङ+यिग=तामयिग अर्थात् तामाङ भाषाको लिपिको संज्ञा शब्दको निर्माण गरी देवनागरी तथा तिब्बती लिपिलाई भाषा वैज्ञानिक विधि अपनाएर तामाङ भाषाको उच्चारण ध्वनि पद्धति अनुसार सरललीकृत लेखन प्रणालीको विकास गरी तामाङ भाषा आलेखनको मौलिक वर्णविन्यासका विधिका आधारमा 'तामयिग' लिपिको प्रयोग तामाङ भाषामा प्रयोग भइरहेको छ ।

तसर्थ 'तामयिग' तामाङ भाषाको मौलिक आलेखन प्रणालीयुक्त लिपि हो । तामयिग लिपिमा लेख्ने यो विधिलाई तामाङ जातिका नेपालका राष्ट्रिय सङ्घ संस्था तथा नेपाल बाहिरका भारतालगायत मुलुकमा बसोबास गर्ने तामाङ समुदायको सङ्घ संस्थाहरूको प्रथम ऐतिहासिक अन्तर्राष्ट्रिय तामाङ सम्मेलन (काठमाडौँ घोषणा-२००२) ले 'तामयीग' लिपिलाई मान्यता दिएको छ । त्यसैले तामाङ भाषाको आधिकारिक लिपि 'तामयीग' लिपि हो (तामाङ, अजितमान, २०६९) ।

तामाङ वर्ण व्यवस्थाको प्रासङ्गिक चर्चा

तामाङ भाषाको भौगोलिक वितरण बृहत भू-भागमा रहेको हुनाले यसको भाषिक भेद हुनु स्वभाविक हो । यस भाषाको वर्णहरूको पहिचान भइसकेको छ र व्याकरण पनि तयार भइसकेको छ । यस भाषामा ३१ ओटा व्याञ्जनवर्ण (क, ख, ग, ङ, ङ., च, छ, ज, ट, ट, ठ, ड, त, थ, द, न, न., प, फ, ब, म, म., य, र, ल, व, य., र., ल., व., स, ह) छन् । यसका अतिरिक्त ञ, ण, ष, श, क्ष, त्र, ञ तामाङ वर्ण व्यवस्थामा पाइँदैन । त्यस्तै ध, भ्र, भ चिनियाँ तिब्बती भाषाहरूको विशेषता होइन । भारोपेली भाषाको वपौतीको रूपमा रहेका यी वर्णहरूलाई तल थोप्लो दिएर लेख्ने चलन चलेको छ । जस्तै : ङ., न., म., य., र., ल., व.। यी वर्णहरूलाई देवनागरीमा ङ्ह, न्ह, म्ह, य्ह, र्ह, ल्ह, व्ह पनि लेख्न सकिन्छ । त्यस्तै तामाङ भाषामा १० ओटा स्वरवर्णहरू (आ आ:, इ इ:, उ उ:, ए ए:, ओ ओ:) छन् ।

हाल तामाङ भाषा साहित्य परिषदले तामाङ स्वरवर्णलाई यसरी (आ आ:, ओ ओ:, अ अ:, अे अे:, ओ ओ:) लेख्ने गरेको पाइन्छ । देवनागरी लिपिमा इ र उ को दीर्घ ई र ऊ लेखिन्छ तर आ, ए, ओ को दीर्घ वर्ण नभएकोले तामाङ भाषा लेखनमा एकरूपताको लागि विसर्ग (:) चिह्न दिएर दीर्घ लेख्ने प्रचलन रहेको छ । यसरी तामाङ भाषामा आ, इ, उ, ए, ओ पाँचओटा मूल ह्रस्व स्वरवर्ण छन् साथै दीर्घ स्वरको पनि व्यवस्था छ । तामाङ भाषाको ह्रस्व र दीर्घको अर्थभेदक जोडीलाई निम्नानुसार देखाउन सकिन्छ ।

/आ/ - /आ:/	/चाजी/खायो	/चा:जी/ उताउलो भयो
/इ/ - /इ:/	/थीजी/उठायो	/थी:जी/ फुट्यो
/उ/ - /उ:/	/थुजी/टिप्यो	/थू:जी/ पिरो भयो
/ए/ - /ए:/	/ठेजी/विस्कन चलायो	/ठे:जी/ठुङ माच्या
/ओ/ - /ओ:/	/तोजी/पिट्यो	/तो:जी/ चाहियो

यसरी तामाङ भाषामा ह्रस्व र दीर्घ गरी १० ओटा स्वरवर्णहरू छन् । यस भाषामा अकार छैन, आकार छ । तसर्थ व्यञ्जन वर्णको उच्चारण आकारान्त हुन्छ र बोल्दा आकार प्रयोग गरेको पाइन्छ ।

लुप्त हुन लागेका तामाङ भाषाका शब्दहरू

तामाङ	नेपाली	तामाङ	नेपाली	तामाङ	नेपाली
तिदिङ -	एक वर्ष	सार -	तारा	दोप्ता -	विद्वान
डिदिङ -	दुई वर्ष	लनी -	जून	झप्ता -	योगी
सोमदिङ -	तीन वर्ष	म -	आकाश	ताम्बा -	समाजविद्
लारि -	महिना	नाबरा -	आत्मा	ताम्बा -	पुख्यौली इतिहास
नाम्दुङ -	बैशाख	इया -	पूर्णमा	खास्योर -	बौद्धस्तुप
डवाफ्रे -	जेष्ठ	फ्यागुलिङ -	पुतली	खोर्लो -	चक्र
बेल्बो -	आषाढ	लाङबोछे -	हात्ती	ज्याल्घा -	दर्शन गर्नु
गोने -	श्रावण	च्यान -	बाघ	गान्बा -	बुजुक, भलाद्मी
येन्दे -	भाद्र	तावाम -	भालु	दिनी -	घाम
मेनिङ -	आश्विन	टे, माकर -	बाँदर	स्योरि -	बिहान
स्वोकराति -	कार्तिक	मे / म्हे -	गाई	तिपलिङ -	बिजुली चम्केको
खेला -	मङ्सिर	यामि -	चौरी	खसु -	बादल
तवजाज -	पौष	माङ -	भुत	लाबा -	हावा
नाबग्रेन -	माघ	तङ्गी -	मृग	मुद्दुबा -	मेघगर्जना
बोइताबा -	फाल्गुन	लर्क्यङ -	इन्द्रेनी	ग्याल्सा -	राज्य
दुगू -	चैत्र	ताङसर -	घोरल	युल्सा -	राष्ट्र
		डाम्बा -	चखिलो	नाम्सा -	गाउँ
		फ्यकल् फ्युकुल -	खल्लो	युल -	जिल्ला
				ग्योतकाडी -	साहित्य
				व्हाडीखा -	कविता
				नाम्दार -	कथा
				ग्रा -	घटना
				ब्रिताम -	लेख रचना
				ल्होर्ग्य -	आख्यान
				चेमा -	नाटक
				व्हाडी -	गीत

गन्ती

तामाङ	नेपाली	तामाङ	नेपाली
घीक -	एक	चुघीक -	एघार
डी -	दुई	चुडि -	बाह्र
सोम -	तीन	चुक्सुम् -	तेह्र
ब्लि -	चार	चुफलि -	चौध
डा -	पाँच	चुडा -	पन्ध्र
डु -	छ	चुडु -	सोह्र
निस् -	सात	चुडायस् -	सत्र
ब्रे -	आठ	चुब्रे -	अठार
कु -	नौ	चुखू -	उन्नास
चुई -	दश	बगल -	बीस
ग्यारजा -	सय	चिवा -	दश लाख
तोड -	हजार	साहे -	करोड
ठी -	दश हजार	तुङ्ग्युर -	दश करोड
बुम -	लाख		

प्रश्नावली फाराम

नाम- लक्ष्मी तामाड

उमेर - ४८

शैक्षिक योग्यता - १० पाठ

ठेगाना - इल्लो २

पेशा - सभाम सेवि (तामाड वीरकुड इल्लो)

तल दिइएका वाक्यहरुलाई तामाड भाषामा रुपान्तरण गर्नुहोस् ।

लिङ्ग	क्र.सं.	नेपाली भाषाका वाक्यहरु	तामाड भाषाका वाक्यहरु
पुलिङ्ग	१	लाक्या राजधानीमा वस्छ ।	लाक्या ग्राम्बुषी चिमुला / चिमुला ।
	२	रमेश खाजा खान्छ ।	रमेश दिग्गु चामुला ।
	३	पाल्देन भात पकाउँछ ।	पाल्देन कुन दाईमुला ।
	४	पेम्बा घर जान्छ ।	पेम्बा दिग्गु / दिग्गु मिमुला ।
	५	मेरो दाजु काम गर्नुहुन्छ ।	डाला ओम्बो गे / गपान लामुमुला ।
स्त्रीलिङ्ग	१	पेमा राजधानीमा वस्छे ।	पेमा ग्राम्बुषी चिमुला ।
	२	राधा खाजा खान्छे ।	राधा दिग्गु चामुला ।
	३	डोल्मा भात पकाउँछे ।	डोल्मा कुन दाईमुला ।
	४	पेनु घर जान्छे ।	पेनु दिग्गु नीमुला ।
	५	मेरी दिदी काम गर्नुहुन्छ ।	डाला नाना गे / गपान लामुमुला ।
वचन			
एकवचन	१	साथी आयो ।	रुहो / रो रुवाजी ।
	२	बाघले बाखा खायो ।	चानसे रा चाजी ।
	३	काले भाई रोयो ।	मलाङ्गई च्योन क्राजी ।
	४	बुवा जानुभयो ।	आपा सेजी । तिस्चुजी ।
	५	सानो विरालो दगुर्छ ।	जाजा / इचीवा तावर दगुमुला ।
बहुवचन	१	साथीहरु आए ।	रुहो / रो क्रादे / रुग् रुवाजी ।
	२	बाघहरुले बाखा खाए ।	चान रुग्से / क्रादे रा चाजी ।
	३	काला भाईहरु रोए ।	मलाङ्गई च्योन-रुग् / क्रादे क्राजी ।
	४	बुवाहरु जानुभयो ।	आपा रुग् / क्रादे सेजी ।
	५	साना विरालोहरु दगुर्छन् ।	जाजा / इचीवा तावर रुग् / क्रादे रुवाजी ।
पुरुष			
प्रथम पुरुष	१	म गीत गाउँछु ।	म हाई गीत ।
	२	हामी गीत गाउँछौ ।	हामाई हाई गीत ।
द्वितीय पुरुष			
	१	तँ वारीमा गइस् ।	ए ह्वारा / म्माडरी त्रीजी ।